

# inko

**informatiegevende en  
kontactleggende periodiek  
van de fraters van utrecht**



**38<sup>e</sup> jaargang**

**nummer 5**

**december 2015**

## **VAN DE REDACTIETAFEL**

De decembermaand is begonnen en het laatste nummer van de lopende jaargang heeft u in uw hand. Het is een royaal nummer geworden. Wij sluiten de "70 jaar bevrijding" af met een uitgebreid verhaal over de kweekschool in Hilversum in oorlogstijd en met persoonlijke herinneringen van Paul Steverink. Paul schrijft bovendien over "synchroniciteit en sirendipiteit...", een moeilijke titel over een gemakkelijker inhoud: over de gang van een Humogroep van Nieuwe Pekela naar Groningen. Het platina kloosterjubileum van Ben Hagemans wordt belicht door Petra de Landmeter, terwijl Ivonne Slinkers over haar leven in drie werelddelen vertelt in de serie:de pen doorgeven.

Naast de vaste overweging over de Constituties van Alfons Kroese, zien we speciale wensen en gedachten m.b.t. Kerst en Nieuwjaar van de Algemeen Overste, de Provinciaal Overste, Leonard Oloo, Theobaldus en van de redactie.

Voor velen zal de Jezüetenwandeling door Utrecht erg interessant zijn.

Speciale aandacht mag gevestigd worden op de ongevraagde inbreng van Ria Ypma, welke rechtstreeks te maken heeft met het huidige vluchtelingenprobleem. Maar ook op de "column" van de nieuw kok in het fraterhuis Sint Jozef, Jeroen Kingmans, "Vliegende fraters". Mogelijk gaat Jeroen in de volgende jaargang vaker iets van zich laten horen.

De redactie wil iedereen die op welke wijze dan ook meegewerkt heeft om het tot een goed leesbare en interessante jaargang te hebben kunnen maken, hartelijk bedanken. De redactie is zeker van plan om ook in 2016 weer met een goed product bij u aan te komen en u veel leesgenoegen daarmee te verschaffen.

Alle goeds voor de komende feestdagen en veel gezondheid en geluk in het komende jaar.

## ZALIG KERSTFEEST EN GELUKKIG NIEUWJAAR

Aan alle lezers van INKO, waar u zich ook bevindt: sjaloom, vrede zij met u.

Wij leven in een audiovisueel tijdperk. Audiovisuele media hebben ons een nieuwe beschaving gebracht. Het brengt vreugdevolle gevolgen in het menselijk leven, maar veroorzaakt ook een ethische crisis vanwege de groei van het materialisme, consumentisme en hedonisme.

Dit wakkert bij mensen het verlangen naar rijkdom, macht, eer en genot aan. Deze gulzigheid verdoofd individuen en groepen in onze samenleving en maakt dat zij bereid zijn hun medemens te exploiteren en de hun omringende natuur op een brutale manier leeg te roven voor persoonlijk gewin.

Wij zien hoe menselijke waardigheid door verschillende manieren van agressie en discriminatie ten behoeve van eigen en groepsbelang, geweld wordt aangedaan. De natuur wordt leeggeroofd.

In deze sfeer vieren wij nu Kerst. Welke boodschap heeft het kerstfeest op dit moment voor ons?

Met het kerstfeest vieren wij het begin van de heilsgeschiedenis waarvan Zijn lijden, dood en opstanding de hoogtepunten zijn. De komst van Jezus die door de profeten was voorspeld als een vervulling van de menselijke hoop, is een teken van Gods trouwe liefde voor ons.

Nadat God vroeger vele malen en op velerlei wijze tot de vaders gesproken had door de profeten, heeft Hij nu, op het einde van de dagen, tot ons gesproken door de Zoon. (Hebr. 1:1).

Zoveel immers heeft God van de wereld gehouden, dat Hij zijn eniggeboren Zoon heeft geschonken, zodat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven bezit. Want God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gezonden om de wereld te veroordelen, maar om door Hem de wereld te redden. (Joh. 3:16-17).

Wij vieren het kerstfeest vervuld met dankbaarheid omdat God Zijn belofte heeft vervuld, de basis van ons vertrouwen. Ons geloof en vertrouwen te midden van alle vreugde en verdriet van dit leven, is niet een ongegrond optimisme maar gebaseerd op Zijn woorden en daden. Wij vestigen onze hoop op God (Jer. 14:22).

God is niet een God die ver van ons af staat, maar juist dichtbij. In de persoon Jezus Christus heeft God ons benaderd en is aanwezig onder ons mensen. God de Almachtige was bereid in alle opzichten gelijk te worden aan de mens, was bereid hard te werken en zich op te offeren voor een ideaal. De bereidheid van Jezus om zich te offeren is de verzoening en het herstel dat leidt naar een nieuwe hemel en aarde.

De strijd en het offer van Jezus was de weg naar zaligheid. Dit is wat ook wij moeten geloven en leven. Wij zijn geroepen om hard te werken en bereid te zijn een offer te brengen voor de verwachting van een eerlijke en vreedzame samenleving. De vreugde en hoop, het lijden en de vrees van alle volkeren is ook de vreugde, hoop, het lijden en de vrees van Jezus' discipelen.

Door zijn belofte dat Hij ons altijd nabij zal zijn, tot aan het einde der tijden, houden wij ons staande in onze strijd en de vreugde en het verdriet van dit leven. Van ons wordt gevraagd dat wij, in de geest van bekering en solidariteit, leven en strijden voor een nieuwe wereld die ethische waarden hoog in het vaandel heeft. Wij willen de menselijke waardigheid van onze naasten altijd blijven respecteren en wijzen alle vormen van geweld en discriminatie af. Wij zijn ook duidelijk tegen een consumptief leefpatroon van uitbuiting van medemens en natuur. Wij steunen iedere poging van wetshandhaving en natuurbehoud, omwille van een rechtvaardige maatschappij.

Moge de geest van het kerstfeest als begin van alle inspanningen tot herstel en vernieuwing onze hoop levend houden. In deze geest wensen wij ook de lezers van INKO, waar zij zich ook bevinden: "Zalig Kerstfeest 2015 en een Gelukkig 2016".

*Malang, november 2015*

*Fr. Venansius BHK  
Algemeen Overste*



## “UITZIEN OVER DE STORM OP ZEE IN ONZE DAGEN”!

*“Als we neigen tot te grote bezorgdheid voor onszelf kan Jezus’ woord ons tot nadenken stemmen: ‘Wees niet bezorgd voor uw leven,..... Maar zoek eerst het Koninkrijk en zijn gerechtigheid: dan zal dat alles u erbij gegeven worden. Maak u dus niet bezorgd voor de dag van morgen,want de dag van morgen zorgt voor zichzelf. Elke dag heeft genoeg aan zijn eigen leed’ (Math.6,25)”. Constituties no. 35.*

Er zijn van die dagen dat je haast niet langer geconfronteerd wil worden met een schier eindeloze reeks ingrijpende gebeurtenissen op mondiaal en nationaal niveau, waarbij het kwaad in de vorm van oorlog, vluchtelingen, geweld, honger, onderdrukking, criminaliteit, discriminatie, uitbuiting en nog vele andere gedaanten zich dagelijks via de media aan je opdringen. Even heb je behoefte aan denkbeeldig ”staakt het vuren”, even de onheilscharrousel stop zetten. Even niets! Je wilt deze betrekkelijke rust gebruiken na te denken, te mediteren over de vraag waarom er zoveel leed en onrecht om ons heen is.

Even *“uitzien over de storm op zee in onze dagen”*, met de blik van de vissersvrouw, als bronzen beeld vereeuwigd op de kop van de Scheveningse Keizerstraat, de bezorgde ogen turend naar de zee, *“die steeds weer nam en eenmaal zal wedergeven, allen die zijn gebleven”*. Mediterend met de psalmist van psalm 77, een zogenaamd klaagpsalm, waarvan de woorden niet aan actualiteit hebben ingeboet. In allerlei toonaarden herhaalt de psalmist de vraag: “waar is God?” Kent Hij onze nood wel? Beseft Hij wel in wat voor gruwzame werkelijkheid onze wereld op vele plaatsen is gedompeld? Is Hij wel betrokken op het wereldgebeuren? Hoe graag willen wij antwoorden op al onze vragen met betrekking tot het vele onrecht in de wereld. Hoe reddend is Jezus in deze wereld aan het werk?

Het slot van de psalm wijst wel een weg: *“Dwars door de zee ging Uw weg, Uw pad voerde dwars door het machtige water, maar Uw voetspoor was nergens te zien”*. Soms schakelt God verrassend mensen in, ooit Mozes en Aaron (vs.21), maar ook in onze tijd “onverwacht geeft God mensen die verdrukten uitleiden.” Dat is iets in het duister over na te denken, dat God in deze wereld met onmenselijke mensen, mensen geeft die leiding geven aan de onderdrukten om hen te bevrijden.

Voor mij de vraag: waarom met name mystici nooit de vraag naar het waarom van menselijk lijden stellen. Waarom God het onrecht in de wereld geen halt toeroept. Zijn mystici in hun groeiende eenheid met Gods liefde aan die vraag voorbij? Weten zij hoe zij moeten kijken naar het leven? “Uitzien over de storm op zee in onze dagen”. Wat de Scheveningse vissersvrouw deed in haar dagen met bezorgde blik wellicht, maar met vertrouwen. Dat ongebroken vertrouwen in een werkelijkheid die groter is dan het leed dat mensen soms – vaak – te verduren hebben, het besef dat wij niet kunnen weg geraken uit Gods liefde, wat er ook gebeurt. Wat zoveel mensen in soms gruwzame omstandigheden blijikbaar hebben ervaren. Ik denk aan Elie Wiesel, Emanuel Levinas, Etty Hillesum, Titus Brandsma en nog vele anderen. Mensen die op het diepte punt van hun lijden hebben ervaren dat er een werkelijkheid was, die hun lijden oversteeg. Waar het roepen van de vraag: “Is God het verleerd om medelijden te hebben?” het bidden van hun wezen werd. Waar Levinas schrijft dat hij aanbeland op het punt waar God zijn Gelaat bedekte en hij alleen nog in het hart van zijn lijden de overwinning kon behalen. Dat is zich uitstrekken zonder enig houvast: “Ik strek mijn handen uit bij nacht” (vers 3). Misschien mogen we toch vertrouwen dat we als mens zijn begiftigd met een kracht, geboren uit liefde en genade, om uit te stijgen boven het leed dat ons kan overkomen, zodat we misschien - heel misschien - durven zeggen zoals uit de mond van Theresia van Lisieux op haar zware sterfbed: “Tout est grace”. Is dat wat wij hopen dat deze drie woorden over onze lippen komen, zodat wij de rust vinden als ook wij – en velen met ons – het kruis te dragen hebben: “Alles is genade”

## KERSTMIS 2015

In het boekje 'Op weg naar Kerstmis', dat vorig jaar via Berne Boekhandel uitgegeven werd stond een tekst waarin Maria centraal staat.



HET LICHT VALT STRALEND  
DOOR HET RAAM.  
AL KIJKEND RAAKT HET MIJ.  
DE INNIGE AANDACHT VAN  
ENGELN EN MENSEN,  
DE VOORZICHTIGE  
BESCHERMENDE HANDEN,  
DE STILTE WAARMEE MARIA  
HAAR KIND OMGEeft.  
ALLE AANDACHT EN  
BEWOGENHEID IS GERICHT  
NAAR HET MIDDELPUNT:  
MARIA EN HAAR PASGEBOREN  
KIND.

MARIA DIE LATER ZAL ZEGGEN:  
'DOE MAAR WAT HIJ U ZEGGEN  
ZAL'.

Het Provinciaal Bestuur Nederland wenst de fraters en al de lezers van INKO een goed herbeleven van het al oude Kerstgebeuren en hoopt dat de woorden van Maria: 'Doe maar wat Hij u zeggen zal' ons daarbij een voorbeeld moge zijn. Zalig Kerstfeest en alle goeds voor het nieuwe jaar.

*Frater Wilfried van der Poll  
Provinciaal Overste*

De foto is genomen tijdens de vakantie van 2007  
in een kerk in Sagy (Saône et Loire)



*In de vorige afleveringen van INKO hebben we al meerdere "verhalen" over de Tweede Wereldoorlog uit ons archief gepubliceerd.*

*Over de kweekschool in Hilversum en de fraters die daar woonden en werkten, was dit nog niet het geval. In het archief kwamen we het "Gedenkboek" tegen van de RK. Kweekschool voor onderwijzers in het Aartsbisdom" en wel het gedenkboek over 50 jaar bestaan ervan. En we zien daarin: een bijdrage van Frater Willibrordo over de Tweede Wereldoorlog. Al lezende boeide het verhaal ons meer en meer, gedachtig dat het inderdaad zoals Willibrordo zelf schrijft, zo'n kweekschoolwereldje een eigen wereldje is/was..... Hopelijk boeit het verhaal u allen ook.*

*Leo Ruitenberg*

## ST.-LUDGERUSKWEESCHOOL IN DE TWEDE WERELDOORLOG

### DE TWEDE WERELDOORLOG

Men heeft wel eens gezegd: de kweekschool is een eigen wereldje, waarin ook een oorlog niet binnendringt en waarop wereldomwentelingen geen vat hebben, maar deze opvatting is niet houdbaar voor de tweede wereldoorlog.

In deze vijf jaar hebben wereldmachten met elkaar gevochten op leven en dood, levensbeschouwingen botsten fel tegen elkaar, spatten uiteen of kwamen gelouterd uit de strijd te voorschijn, vele waarden die tot nu toe stabiel leken "devalueerden", karakters van volken en individuen werden tot op de diepste kern ontleed en beproefd, ons eigen volk dreigde onder de druk van de bezetting zijn elasticiteit te verliezen en "ge vulcaniseerd" te worden en

zou dit alles ongemerkt een instituut voorbijgegaan zijn, waar jongemannen bijeen woonden van een leeftijd, waarop men het leven, zoals het zich toch ook in het wereldgebeuren openbaart, met bijna gulzige gretigheid als het ware indrinkt?

Ik wil proberen U een beeld te geven van de wijze waarop de kweekschool de oorlog aan den lijve én aan de geest onderging. Deze geschiedenis valt uiteen in vier perioden, die ieder op eigen wijze de kweekschool hebben beïnvloed.

De eerste periode, van 10 Mei 1940 tot 9 November 1941, was die van de eerste kennismaking met den vreemden overheerser. Dit speelt zich nog geheel af in Hilversum.

De tweede periode, van 9 November 1941 tot Januari 1943, was er een van betrekkelijke rust. In deze rust kon in de volmaakt nieuwe omstandigheden Pension Hageman te Baarn een nieuwe geest groeien.

In de derde periode, van Januari 1943 tot de invasie op 6 Juni 1944, begint de bezetter zich meer te roeren naarmate de spanning groeit en de wereldverhoudingen zich gaan omkeren.

De vierde periode, van 6 Juni 1944 tot de Bevrijding, was de tijd van den kwekeling-onderduiker en van de kweekschool zonder leerlingen.



## KENNISMAKING

Mei 1940 – November 1941

Het heeft na de 10<sup>e</sup> Mei 1940 nog betrekkelijk lang geduurd, voor wij onze overweldigers te gast kregen. De Meidagen hadden op de kweek natuurlijk dezelfde zenuwachtige beroering gewekt, die heel Nederland toen heeft ondergaan. Ook hier heeft men in de vroege ochtend van de 10<sup>e</sup> Mei naar de vliegtuigen staan kijken, ook hier heeft men kostelijke voorraden inderhaast opgemaakt, begraven of vernietigd, ook hier heeft men in de opwindende momenten dingen gedaan, die later niet konden nalaten de lachlust op te wekken. Zo sloeg een heldhaftige kwekeling, die op wacht stond, een vreemde die het kweekschool-domein wou binnendringen en het wachtwoord niet kon of wilde zeggen, met een knots uit de gymnastiekzaal lijnrecht knock-out geslagen. Op de noodkreet toesnellende fraters herkenden in het zwijmelende slachtoffer tot hun grote ontsteltenis het hoofd van de luchtbeschermingsdienst!

17 Juli trokken 170 Ras-, Blut- und Boden-klanten Sint Ludgerus binnen. “Nur für drei Wochen – dann fahren wir ja nach England!” De vakantie behoefde dus alleen nog maar wat “aufgeschoben” te worden. Maar eind Augustus waren er alleen nog maar Höllandse Engeland-vaarders. Kwekelingen en soldaten moesten dus “broederlijk” samen gaan wonen. Dat was het begin van de ellende.

Het begon met nieuwsgierig toekijken bij de Duitse dressuur waarbij de lachspieren gevaarlijk begonnen te trekken. De lachjes werden genieperiger, ’s avonds zagen minnekozende Edelgermanen zich met hun Mädels vanuit de celraampjes door zaklantaarns plotseling beschenen, in Februari 1941 werden er bij tijd en wijle door onvoorzichtige kwekelingen fietsbanden doorgeprikt.

De Duitse haat groeide. 4 Maart kwam de explosie. Een nachtelijk bacchanaal had de gemoederen wit-gloeiend verhit. ’s Morgens weer een Fahrrad kaput. Niets-vermoedende kwekelingen en surveillanten werden door een dronken Feldwebel gemolesteerd. Het grote aquarium in de “kleine” recreatiezaal aan gruzelementen

geslagen. Frater Directeur Marcellus begaf zich met heldenmoed in het hol van de leeuw en wist zowaar een wapenstilstand te forceren.

Maar de jeugd had nog niet geleerd. 's Avonds compromitterende briefjes in de "beschlagname" gangen. Midden in de nacht Frater Directeur ter verantwoording geroepen. 's Morgens in alle vroegte alle kwekelingen naar huis! Dat laatste zou zich in de loop van de oorlog nog meermalen herhalen. Na 10 dagen was er een gedeelte van het huis door stevige schotten van de Duitse afdeling gescheiden, zodat de kwekelingen geen Mof meer konden zien.

Op het overschrijden van de demarcatielijn stond niets meer of minder dan wegzending! Het hielp! Er was rust tot 7 October. De fatale datum! 2 uur in de middag. De tweede bel stuurt de studenten braaf naar de leskamers. Een zwerm Duitse officieren overrompelt den portier en zware laarzen klossen door het hele gebouw. Waarom het nog niet ontruimd was? Het was toch beschlagname! Frater Directeur herinnert zich met schrik een gele enveloppe van de Ortskommandantur, waarin hij niets meer dan een maandelijks huurquitantie vermoed had!

Sabotage! Met enige moeite lukt het de machtige heren van het misverstand te overtuigen. Wij krijgen twee dagen respijt. En in die twee dagen wordt alles wat er sinds 1909 in dit grote gebouw is ingevoerd, en gedeeltelijk op non-activiteit in de vele kelders is opgeborgen, met de hulp van half Hilversum naar buiten gesleept. Door het hele dorp ziet men de handkarren en trailors, volgeladen met banken, tafels, stoelen, beelden, schilderijen, ledikanten, matrassen, wasbakken, nachtspiegels, kolen, bussen groente (o die bussen – weet U 't nog, fraters die ze in Baarn weer in moesten laden?), pannen, machines, natuurkundige instrumenten en boeken, bóeken, bóeken!

De optimisten, die in het begin deze producten van wetenschap en kunst plank voor plank bij elkaar wilden houden! De kweek-schoolinventaris wordt over een kleine dertig bekende en helaas ook over ettelijke onbekende adressen (door minder onbaatzuchtige

helpers) verdeeld! Donderdag 9 October om 2 uur verlaten de laatste fraters het huis.

"Vaarwel mijn Amstelland – verwacht een andren heer!"

De fraters die de Hilversumse scholen bedienen, vinden een onderdak in een villa op de Nassaulaan. Ze zullen nog enkele malen verhuizen, voordat het Maart 1945 is. De kweekschooleraren worden als ballingen in het Moederhuis te Utrecht en in de Kweekschool van Zeist liefderijk opgenomen en gaan zich onledig houden met het samenstellen en het corrigeren van schriftelijke taken die wekelijks aan de kwekelingen toegestuurd worden. En Rector en Directeur fietsen door koude najaarsstormen het Gooi en de halve provincie Utrecht af, op zoek naar een gebouw, geschikt voor kweekschool!

In talloze villa's en kastelen dringen zij binnen, mét of zónder verlof van de rechthebbende, Fr. Directeur raakt met de duimstok vertrouwd als met zijn getijdenboek, er wordt gemeten, gerekend, onderhandeld, getelefoneerd, afgeketst en in petto gehouden.

*Frater Directeur, voorwaar, 't was geen sinecure,*

*Om voor honderd mensen zo plots een huis te huren!*

*Maar de zaak kwam voor elkaar: In een maand was alles klaar!*

*(Hageman-lied).*

De toekomst van de kweekschool lag in Baarn, Boschstraat 10, waar de twee dames Hageman, later bekend en vereerd onder de namen: Tante Bertha en Tante Cor, haar pension tegen een overeengekomen huurprijs voor ons beschikbaar stelden!

### **BETREKKELIJKE RUST**

9 November 1941 tot Januari 1943

"Deo Gratias! Onze Ludgeruskweekschool herrijst in Baarn, in Pension Hageman, Boschstraat 10. Na veel zoeken en veel tegenvallers kunnen we weer beginnen met de verhuizing en de installatie. Het huis is groot en geriefelijk. En ik geloof dat we een zeer gezellige tijd tegemoet gaan, waarin we rustig en vruchtbaar kunnen werken aan ons aller idealen. U krijgt nog nader bericht, wanneer we onze kwekelingen verwachten".

Dit was de aanhef van de circulaire, die Rector Braakhuis op 28 October 1941 aan de kwekelingen thuis richtte. Reeds vijf dagen later luidde het bericht: “De voorbereidende maatregelen zijn reeds zo ver gevorderd, dat we onze kwekelingen Zondag a.s., 9 november, kunnen ontvangen”.



En ze kwamen! Voor het eerst misschien graag, na de gedwongen vakantie met moeilijke, schriftelijke taken, uiterst nieuwsgierig naar het nieuwe home! Pension Hageman! Bij het doorlezen van de kronieken, brieven en liederen uit die tijd, ben ik opnieuw vertrouwd geraakt met al die plekjes in dat wonderbare huis, dat van buiten nooit zou laten vermoeden, dat hier vier kweekschoolklassen, plus nog een fratersgemeenschap, plus nog een Rector, zouden kunnen wonen, bidden en werken. En toch kon dat.

En de vloer van de intieme kapel, waar we eerder óp dan naast elkaar zaten en waar knielen taboe was, is nooit doorgezakt. En de trap met de smyrna-loper, waar je niet náást mocht lopen vanwege de verf ( welke optimist durfde die bepaling te maken, wetende dat ettelijke tientallen keren per dag een kleine honderd jonge mensen hier langs op en neer moesten?), hij is nooit bezweken. En de zolder, die achtereenvolgens dienst deed als slaapzaal

(haha Piet Weusten, Hans Wieland en Theo van Mierlo!), als slöjd- en tekenlokaal, hij is nooit in brand gevlogen, ondanks de brandladder die bij de balcondeur van Frater Prefect expresselijk is aangebracht geworden. Ik denk aan leskamers, waarin het in dooiperiodes finaal regende, aan recreatiezalen die je vond achter deuren, waarvan je allerminst vermoedde dat ze tot een zodanig instituut toegang zouden verlenen, aan bordessen die dienst deden als sacristie en als biljartzaal (owee als de ballen de trap af daverden), aan de vier toiletten die constant bezet waren (in Hilversum hadden we er acht en negentig), aan de “konijnshokken”, aan de tuin met de-nimmer-rijpende-bessen, en niet dan met grote eerbied aan de beuk, een boom zoals er geen tweede in ons land te vinden is en die ons en sommige bevoorrechte buitenstaanders een zo welkome bijvoeding verschaft. Kom oud-Baarnaar, zing nog eens mee:

*Zo is 't in Hageman – in ons pension,*

*Als haring opgepakt – in enen ton.*

*Wij puilen af en toe de ramen uit,*

*Maar als 't aan ons ligt gaan w'er nooit meer uit.*

En dan onze diverse slaapllokalen, waar 's avonds de hele kweek naar uitzwermd, zodat de inwoners van Baarn daar hun klok op konden gelijk zetten. Schoolzolder (-20 gr.), Villa Parkstraat (prinselijk! Jammer dat 't maar drie weken duurde!), Lenteleven (arme directrice van de kleuterschool!), paardenstal (met koeien, Blikkie en onzindelijke kinderen), garage (met ultra-violet licht en gratis grammofon-muziek!), Nut, Promenade, Christelijk Gebouw.

*We zoeken weer een slaaplokaal! 'n plekje voor ons bed.*

*Wie weet er nog een hok of zaal, proper, fris en net!*

*We staan weer deftig op de straat met ons ledikant.*

*Wie heeft er nog een zaal te huur, wie helpt ons uit de brand!*

In deze bekrompen omstandigheden groeide de nieuwe geest! Het was klein maar huiselijk, vol, maar gezellig, wij waren volkomen op elkaar aangewezen, wij moesten elkaar voortdurend helpen, fraters en kwekelingen groeiden naar elkaar toe, Rector en Directeur sloofden zich uit om de opleiding door te laten gaan en om de

jongens uit de handen van de Duitsers te houden en de jongens wisten dat te waarderen. Het werd één grote familie, één door de grote moeilijkheden die gemeenschappelijk doorworsteld moest worden, één door het intieme samenleven, waarin geen plaats kon zijn voor afstand en wantrouwen.

Automatisch groeide een vrijer systeem, eenvoudig opgelegd door de omstandigheden (wie had anders al deze muren omver dúrven halen en wat zijn wij in dit opzicht de oorlog dankbaar!) Het hele dorp was onze tuin, hoe minder “Lebensraum” wij toegemeten kregen, hoe ruimer onze horizon moest worden en daardoor ook: hoe ruimer onze harten.

Met grote dankbaarheid en waardering vermeld ik hier de intrede van “Ons Lekenspel” in onze kweekschoolgemeenschap. Op 16 Januari 1942 traden voor het eerst de “Ghesellen van de Spelewei” voor ons op.

Ter gelegenheid van het Zilveren Onderwijsjubileum van onzen Taalleraar P. G. Oomes, regisseerde de Heer Anton Sweers voor het eerst een toneelstuk bij ons: “De dode te paard” van Henri Ghéon. In september 1942 begonnen de lessen in toneel, declamatie, volkszang en volksdans op de Zondagen om de twee weken.

Door deze actie is er iets ongeheids losgeslagen in de internaatssfeer. Er kwam nieuw leven in de recreaties; de zogenaamde Eigen-Werkavonden en de meer officiële toneeluitvoeringen bevorderden in zeer hoge mate de familiegeest, de smaak vóór en in het goede en schone ging met grote sprongen de hoogte in en na, maar ook dóór een aanvankelijke strijd tegen de radicale en daardoor misschien wat eenzijdige opvattingen van het Lekenspel, leerden wij de goede kunst onderscheiden van het humbug en vals speculeren op de bedorven smaak van het grote publiek.

## SPANNING

Januari 1943 tot Juni 1944

In zijn Nieuwjaarscirculaire van 31 December 1942 schreef Rector Braakhuis het volgende:

“Ik denk vandaag niet in het minst met dankbaarheid aan de begrijpende houding van het meerendeel onzer kwekelingen, die in een sterk besef van eigen verantwoordelijkheid door hun ijver en stipte plichtsbetrachting het werken voor hen maakt tot een genot voor ons. Jongens, dank daarvoor! En van harte! Houdt vol! Juist door de gedachte aan de vele goede en mooie dingen van het oude jaar krijgen we weer moed voor de toekomst. Laten wij blijven vertrouwen op God, blijven bidden, blijven werken voor Gods eer. Dan is er in ons leven geen plaats voor ongerustheid of angst”.

Wat hebben we deze opwekking in de komende periode goed kunnen gebruiken. De oorlogskansen keerden, maar daarmee werd de bezetter brutaler en onredelijker. In Februari komen de eerste berichten over tewerkstelling van 18-jarigen in Duitsland. Er worden inderdaad jongelui opgepakt. 16 Februari doet het gerucht de ronde dat er 80 kwekelingen meegenomen zijn. De hele week komen er telefoontjes van ongeruste ouders of de kwekelingen er nog wel zijn. We kunnen ze geruststellen, maar de jongens wordt aangeraden voortdurend voldoende reisgeld op zak te hebben.

De geest is onrustig, men kan zich moeilijk op de studie concentreren. Maar het gaat voorbij!

25 Maart: Oproep aan alle inwoners van Baarn, die 18 jaar zijn of ouder, om kabelwacht te houden aan de spoorlijn Baarn – Hilversum. Drie en vijftig kwekelingen komen in aanmerking. Er is niets aan te doen. Weer is de rust verdwenen. Een groep moet 's avonds van zes tot tien, een tweede van tien tot twee, een derde groep van twee tot zes uur kabelen. Die op de verste posten staan moeten bovendien anderhalf uur heen en anderhalf uur teruglopen. De hele nacht door is het komen en gaan in de garage, waar allen in één ruimte bijeen slapen. 's Morgens moeten velen blijven uitslapen. De hele dagorde in de war – weg studiegeest. En dat drie keer in de week, drie weken lang. Dan begint men in te zien dat het zo toch niet langer kan – de kwekelingen worden vlak voor de Paasvacantie vrijgesteld, drie krijgen extra beurten



onder de vakantie als straf voor samen praten onder de wacht; een van deze drie verkiest een dag cachot boven drie dagen vakantie minder.

In de Paasvacantie nieuw oekase: alle mannelijke 18-jarigen worden tewerkgesteld. De 18-jarigen komen na de vakantie natuurlijk niet opdagen. Nadat van bevoegde zijde vernomen is dat studerenden toch vrijstelling krijgen, zij het dan na melding aan het arbeidsbureau, kunnen de 18-jarigen 18 Mei weer terugkomen.

Eind Mei melden zich de eersten in Hilversum; ze krijgen inderdaad een stempel op de stamkaart. Later blijkt dit niet voldoende en ze moeten een officiële Ausweis gaan halen. De 4<sup>de</sup>-klassers zitten nu juist in hun examentijd. En maar doorstuderen!

29 Mei moeten de radio's ingeleverd worden. De kweek levert een paar "prachttoestellen", waarvan er een inderhaast werd samengesteld uit onderdelen van de physica zaal! De goede toestellen verdwijnen op mysterieuze wijze – ingeleverd!

Voortaan komen er 's middags om één uur opvallend veel fraters bij Mijnheer Rector op bezoek. Iemand die onverwacht zou binnengevallen zijn, zou zich verwonderd hebben over al die geestelijken in prostratie! (eerbiedig neergeknield red.)

8 Augustus nieuwe sensatie. Niemand mag verblijven buiten de provincie waar hij woonachtig is. Een groep gehoorzame kwekelingen breekt braaf de zomervacantie af en komt naar Baarn. Later op de dag komt het bericht dat dispensatie wordt verleend. De kwekelingen zijn in Hilversum. Alle bioscopen worden opgebeld en verzocht in de zaal om te roepen, dat Frits Groothuis c.s. naar Baarn moeten komen. Tenslotte worden ze in de "Karseboom" ontdekt en 't stel gaat met de eerste trein retour. Vandaag kan het nog zonder verlof. Enkelen die te laat op deze laatste dag aankomen en dus niet meer terug kunnen, moeten deze kwekelingenhebbelijkheid noodgedwongen met enkele vacantedagen betalen. In de loop van het schooljaar 1943-1944 wordt de internationale toestand steeds spannender. Dag na dag verwacht men de invasie. Maar eerst heeft de bezetter nog een verrassinkje voor ons klaar.

3 Juni 1944 worden de hoogste klassen gevorderd om Deckungslöcher te graven. Met een beetje onderhandelen krijgt Frater Directeur de examenklas vrij.

De derde gaat spitten (dat betekent echter meest zitten!), maar begint er na een paar dagen hard over te denken om naar huis te eclipseren.

6 Juni 1944. De invasie is een feit. Overal wordt het rondgefluiserd, want officieel mag niemand het weten. Dan komt het historische moment, dat zekere frater om 11 uur 's morgens jubelt: Jongens, we zijn vrij! Meteen luidt hij de bel voor de leskamer. Vrijheid der kinderen Gods!

Dezelfde avond besluit het Huisbestuur, om aan verder gespit te ontkomen, om de voedselpositie wat te verbeteren en omdat er na de invasie ook in ons land van alles verwacht kan worden, de kwekelingen, uitgezonderd de examenklas, de volgende morgen naar huis te sturen. Voor de zoveelste keer! En de vierde blokt en blokt, terwijl de geesten steeds afdwalen naar de kust van Frankrijk, waar de victorie begint.

### **DE KWEEKSCHOOL ZONDER KWEEKELINGEN**

Juni 1944 tot Juni 1945.

Nog een week heeft sindsdien de kweekschool gedraaid.

27 Augustus 1944 kwamen de kwekelingen weer opdagen. In Frankrijk ging het niet hard en het was goed, dat ze in ieder geval nog een overgangsexamen maakten. Dit gebeurde in de week van 27 Augustus tot 3 September. Zondag 3 September. Geheim bericht van de politie: alle 20-jarigen zullen worden opgepakt voor de Arbeitseinsatz.

Onmiddellijk verdwenen alle 20-jarigen naar huis. Een groep van hen kwam in Soesterberg midden in een bombardement terecht, gelukkig zonder ongelukken. Ja, dat bombardement. Heel Hageman werd door elkaar geschud, het was of de hele wereld uit elkaar zou spatten. De Engelsen en Amerikanen renden die dag door België naar Nederland, en de leraren vergaderden rustig door over vieren en vijven, over voorwaardelijk of niet-voorwaardelijk

overgaan. Maar 's avonds laat kwam weer het Huisbestuur bijeen en de volgende morgen voor dag en dauw zaten alle kwekelingen opnieuw in de trein naar huis. Een of twee dagen later brak de spoorwegstaking uit. Op de Dolle Dinsdag waren we blij met een dode mus en kwam het lange, lange wachten op de bevrijding van Noord-Nederland. De onderduikerstijd van alle kwekelingen. De tijd van de razzia's, waar Goddank de allermeeften aan ontkwamen, de tijd van het niets doen en het niet naar buiten kunnen, van voortdurend angstig wegkruipen, van het zich telkens maar weer vastklampen aan elk clandestien bericht over de successen van de Geallieerden die ineens geen haast meer maakten, van het eenzame, geestdodende en alle energie verlamme wachten en vruchteloos hopen. En in Baarn? In een circulaire van 7 November 1944 schreef Rector Braakhuis: "De Baarnse rust werd tot nu toe niet aanmerkelijk verstoord. Er zijn in Baarn ongeveer 2700 evacués. In ons huis hebben we 16 Fraters uit Oosterbeek opgenomen en 3 Fraters en 11 kwekelingen van de St. Jozefkweekschool van Bunnik, die in beslag is genomen. De andere Bunnikse kwekelingen konden nog naar huis. Gas en electriciteit hebben we niet meer. De Centrale keuken kookt voor ons. Iets slanker zullen we wel worden, maar dat kan ook nog!"

En 15 December:

"De grote meerderheid der kwekelingen zit nog thuis, geniet nog een grote bewegingsvrijheid, maakt zich verdienstelijk voor evacués en studeert soms nog iets. De meeste brieven vertellen over moeilijkheden. Maar alle kwekelingen zijn nog vol goede moed, houden hun idealen hoog, verlangen naar de kweekschool en weten dat ze eens weer zullen wonen in een vrij Nederland, dat hun eerlijke krachten helemaal zal nodig hebben en zal krijgen ook. Kortom, laten we God danken voor zoveel zichtbare bescherming. En vergeet toch vooral niet te bidden voor de enkelen die het zeer moeilijk hebben. Onze Kweekschool blijft toch 'n soort van kleine gemeenschap der Heiligen, waarin de lijdenden en strijdenden kunnen rekenen op de hulp van elkaar en van het naar jullie idee zegepralende gedeelte in Baarn. Iedere middag om

vier uur bidden wij hier gezamenlijk voor jullie de Litanie van Alle Heiligen. Wat zou het mooi zijn als jij je daarbij iedere dag in de geest zou kunnen en zou willen aansluiten!"

De bevrijding is gekomen!

11 Juni 1945 deden III en IV en 18 Juni I en II weer hun intocht op de kweek, eindelijk weer in Hilversum, dat de laatste drie klassen niet eens kenden. Is het te verwonderen dat het deze keer werkelijk en voor 100 % Joyeuse Entree was en dat de knapen blaakten van werklust? Ze waren beu van het lamme nietsdoen. In zulke ernstige tijden leert men waarden, wat in tijden van geestelijk verwend-zijn zo dikwijls versmaad wordt.

12 Juni bleek dat de vierde klas kon volstaan met de goede wil. Bij Koninklijk Besluit werd hun de akte cadeau gegeven. Het was een teleurstelling voor alle betrokkenen. Er was hard voor gewerkt en er werd gevreesd, dat de diploma's niet volwaardig zouden geacht worden.

Dit was de geschiedenis van onze kweekschool in de tweede wereldoorlog. Wij zijn dankbaar dat wij ons hebben kunnen handhaven. Wij waarden alles wat de oorlog ons geleerd en geschonken heeft. Wij erkennen dat ook wij niet geheel ontkomen zijn aan de vervlakkende en verruwende invloed van deze barbaarse tijden. Wij voelen de geestelijke nood van de na-oorlogse tijd in de gespletenheid van ons eigen wezen, maar wij beseffen ook, dat wij tot de eersten moeten behoren, di zich aan deze noodlottige invloed trachten te ontworstelen. Daarom bouwen wij aan onze eigen totale persoonlijkheid, wij bouwen gezamenlijk, leraren en leerlingen, aan een nieuwe ideale schoolgemeenschap en hierdoor aan een nieuwe ideale maatschappij. Wij willen V or-Trekkers zijn, dat is: de mensen en vooral de jeugd optrekken naar een gaaf, harmonisch, radicaal-christelijk leven en zelf hierin voorgaan. God geve ons daarvoor de kracht en de moed, die wij uit ons zelf niet kunnen opbrengen.

Frater Willibrordo.

# **SYNCHRONICITEIT EN SERENDIPITEIT IN GRONINGEN. AL 35 JAAR LANG!**

*deel 1*

Op internet lees ik dat psycholoog Carl Gustaaf Jung zegt dat van synchroniciteit sprake is wanneer twee of meer gebeurtenissen min of meer tegelijkertijd optreden in een voor de betrokkene zinvol verband dat niet noodzakelijk als causaal ervaren wordt. Je ervaart het als “meer dan gewoon toeval”; omdat de twee gebeurtenissen voor jou met elkaar te maken schijnen te hebben, maar niet zo dat de ene gebeurtenis de andere heeft voortgebracht. Jung ziet synchroniciteit als een ander verklaringsmodel dat, naast causaliteit, zijn plaats verdient.

Serendipiteit is het talent om grote onverwachte ontdekkingen te doen naar waar men niet op zoek is, terwijl men eigenlijk naar op zoek is naar iets anders. Een voorbeeld is de ontdekking van penicilline.

## ***Twee gebeurtenissen***

### **Eerste gebeurtenis**

Rond 1970 heeft zich een groep fraters van Utrecht en broeders van Oudenbosch gevestigd in een pastorie In Nieuwe Pekela. Ze geven les op scholen in de omgeving, verzorgen woord-en-communicatie-activiteiten en één van hen, Wiro Weersink, dirigeert het parochiekoor en is actief in het jeugdwerk.

Na tien jaar aanwezigheid in het dorp besluiten ze naar Groningen te verhuizen met als doel nieuw religieus leven in de stad mogelijk maken. De groep bestaat uit fraters Ben Hagemens, Berno Spekschate, Wiro Weersink\* (\* = in de hemel), Ton Augustin en Wim van Ooijen\*. Later volgen Theo te Bogt\* en Ab van Brakel. Samen met de fraters gaan drie broeders van Oudenbosch mee: Arnold Bosdriesz, Frans van Dessel en Jan Mos. De inbreng is van iedereen, 10 jaar lang. Berno vertelt:

*“De verhuizing naar Groningen ging niet van harte. Ook emotioneel was het niet makkelijk. We hadden vrienden gemaakt in het dorp, we hadden heel veel goede contacten. Je moest wel veel loslaten, ook onze banen, het was een mooie plek. Het was ook een spannende tijd. We hadden tijd nodig om hardop te zeggen: “Ja, ik doe het!”*”

De stap naar Groningen begint in feite bij een symposium in Amsterdam over religieus broederleven, waar Herman Verbeek een oproep doet om te komen tot een stadsabdij. Ter voorbereiding daarvan zijn er bijeenkomsten bij Herman thuis. Frater Edwin Ossewold wordt er op uitgestuurd om eens op oriëntatie te gaan in Groningen. Hij hoort dat er een klooster te koop is in de Moesstraat 20, waar zusters Franciscanessen wonen. Wie zijn deze zusters?

### **Tweede gebeurtenis**

De zusters Franciscanessen van de Heilige Familie, Jezus, Maria en Josef, vestigen zich in het klooster aan de Moesstraat 20 naast de kerk op 20 februari 1920. Het klooster is gebouwd door pastoor Ter Horst van de Heilig Hartparochie. Bij het klooster heeft hij ook het Gezellenhuis gebouwd, waarin studenten of werkende jongeren een kamer kunnen huren. De zusters hebben daar de eerste 20 jaar hun zorgen aan gewijd. Daarna zetten de zusters zich in het Gezellenhuis in voor bejaarden en mensen die hulp nodig hebben, voor dag en nacht verpleging en verzorging van de doden en armen. Bekend en bemind is zuster Honoraria.

Tijdens de 2<sup>e</sup> wereldoorlog hebben de Duitsers het Gezellenhuis opgeëist waardoor 30 hulpbehoevende mensen elders plek moeten zoeken. Drie van hen kunnen de zusters in het klooster huisvesten. Zuster Honoraria weet in die tijd op handige wijze veel bonkaarten te verzamelen zodat voedselveiligheid gegarandeerd is. Na de Duitsers verblijven er ook nog een tijd de bevrijders van Groningen: de Canadezen. De zusters zijn niet meer teruggekeerd in het Gezellenhuis, maar de eerste verdieping van het klooster wordt geschikt gemaakt voor het opnemen van zieke mensen. De tweede verdieping wordt als slaapgelegenheid van de zusters in orde gemaakt.

De zusters worden oud en willen vertrekken. Bij de renovatie van de wijk Tuinbouwstraat rond 1979 wordt de zusters gevraagd het huis te verkopen, wellicht om het te gaan gebruiken als buurthuis. Dat hebben de zusters niet gedaan, totdat in 1980 frater Edwin aanbelt.....

Ik hoor Edwin nu nog enthousiast vertellen hoe hij heeft gehoord dat er een zusterklooster te koop is. Edwin zegt: *‘Ik bel aan op Moesstraat 20 en hoor iemand haastig van een krakende trap naar beneden lopen. De deur gaat open en ik sta voor een zuster in habijt. Ik stel me voor, namens vier congregaties, en vraag direct: Is dit klooster te koop? De zuster antwoordt: ‘We zijn daarboven in de kapel juist aan het bidden om een koper te vinden die lid is van een congregatie en het antwoord komt door u van beneden, niet namens één, maar vier congregaties!’* En de zuster omarmt Edwin vanwege de **Synchroniciteit!**

### **Verhuizing**

Op 8 augustus 1980 verhuizen fraters en broeders van Nieuwe Pekela naar Groningen. Vier congregaties van Huijbergen, Utrecht, Maastricht en Oudenbosch, de HUMO groep, kopen het klooster. Ze krijgen bekendheid, jongeren komen naar hen toe en zeggen: *“We hebben gehoord dat hier broeders wonen en we willen graag kennis maken want we kennen broeders van Taizé”*. Ze vertellen dat er in de stad ook een Taizégroep is die samenkomt in een klein kapelletje op het kerkhof en hun vraag is nu of die bijeenkomst misschien ook in de kapel van de broeders zou kunnen. Dat was het eerste contact en zo volgen er meer. Steeds meer mensen komen naar de kapel in de morgen en de avond, blijven koffie drinken en vragen: *“Kunnen we wat doen met Kerstmis, Pasen en Pinksteren?”* Er is ook een groep die meer wil. Anderen willen lid van de groep worden.

### **Taizé**

Maar ook de reizen naar Taizé gaan door. Theo te Bogt, Ab en Simon van Brakel doen mee aan de Taizévieringen in Frankrijk.

Theo bevalt het in Taizé zo goed dat hij bij zijn gouden jubileum in Groningen vertelt dat hij in zijn volgende leven broeder van Taizé wordt, waarop studentenpastor Ben Maas, antwoordt: *“Maar we zijn maar wat blij dat je in dit leven voor de fraters van Utrecht gekozen hebt, want zonder jou zou het centrum voor zingeving en spirituele groei, de Poort, hier ter plaatse niet hebben kunnen groeien.”*

Veel later, als studenten de kamers van de fraters en broeders gaan huren in 2006, bezoeken groepen van drie tot acht studenten Taizé. Eén van de afgestudeerde studenten, Jasper Keus, wordt in 2006 broeder van Taizé en later voor altijd. 2006 is ook het jaar dat Theo de Moesstraat 20 verlaat. Theo die zo graag broeder van Taizé had willen worden en Jasper Keus die het voor Theo doet! Over synchroniciteit gesproken! Het Taizékruis wordt bewaard in de Moesstraat 20. Op 5 mei 2015 wordt de 100<sup>ste</sup> verjaardag herdacht van Frère Roger. Het speciale Taizékruis wordt die dag door één van de oud-studenten opgehaald voor een Taizéviering in de Lutherse kerk van Groningen.

**Mannen en vrouwen, katholiek en protestant, gehuwd en ongehuwd** vragen mee te mogen leven met de gemeenschap. De constituties van de gemeenschap voorzien niet in deze nieuwe samenstelling en in 1985 wordt de HUMO gemeenschap omgezet in de VERENIGING TERE Bint met eigen statuten: iedereen is welkom dankzij de goedkeuring van de besturen van de vier HUMO congregaties.

### **Terebint gemeenschap**

Waarom wordt die naam gekozen? De Terebint boom (zie abstracte foto) behoort tot de oudste bomen die in de Negev woestijn of in Galilea te vinden is. Bedoeïenen maken gebruik van deze boom om er hun tijdelijke woning onder te maken en zo bescherming te zoeken. Tevens dienen de Terebinten als plaatsen van erediensten. Abraham gaat wonen bij de Terebint van Mambre (Genesis 13.18) en verwelkomt er zijn gasten. God verschijnt aan Abraham bij de Terebinten (Genesis 18.1). In Jesaja 61 wordt de Terebint in verband

gebracht met het brenge van goed nieuws aan mensen die lijden om voor gevangenen (vluchtelingen) vrijlating uit te roepen en om mensen die dat nodig hebben een helpende hand te bieden zodat ze een nieuwe kans krijgen hun leven weer op te bouwen.



*De terebint is een op een eik lijkende boom, heeft de gedaante van een struik of knoestige, grote, zij het niet hoge boom.*

De keuze van de naam Terebint voor een gemeenschap is een diepzinnige geweest en zo toepasselijk. De leden hebben veel van het onderstreepte waar gemaakt. Als je je identificeert met een Terebint, je bént een Terebint, dan is het onderstreepte een zegen die je ontvangt en weer doorgeeft. Theo te Bogt en Ben Hagemans gaan naar de Open Hof voor daklozen-dagopvang, Ab van Brakel ondersteunt ouders met kinderen die lijden aan MBD (Minimal Brain Dammage) en de gemeenschap vangt een groot aantal vluchtelingen op.

### **De Terebint, de eik, in de voortuin**

Bij de oprichting van de Terebint gemeenschap hebben de leden een boom geplant: dat is de eik in de voortuin van het pand Moesstraat 20. Die eik is geplant in 1985 op eerste Paasdag. En onder de wortels van de boom is een fles begraven met 23 stukken papier waarop elk stuk een naam geschreven staat van een lid van de gemeenschap.

*Wordt vervolgd.*

*Paul Steverink*

## **JOZEF OP KERSTMIS**

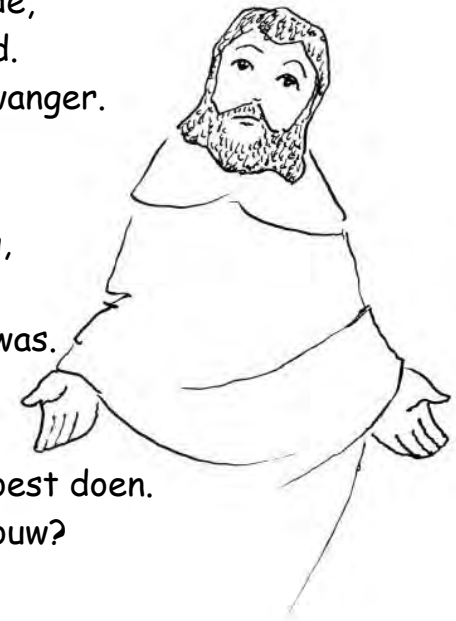
Jozef moest met zijn verloofde, volgens keizerlijk decreet, naar zijn stamstad in het zuiden. Alles maakte hij gereed.

Maar in Mirjam, zijn verloofde, was iets wonderlijks geschied. Van Gods Geest raakte zij zwanger. En hij, Jozef, wist het niet.

Aan het einde van de reisweg, rond laatste overnachting, toen zag hij wat er gebeurd was. Zijn Mirjam in verwachting?

Hij wist niet goed, wat hij moest doen. Was dan Mirjam hem niet trouw? Hij wilde gaan opdat zij dan niet in opspraak komen zou.

Een engel stelde hem gerust. En Jozef heeft vernomen. "God heeft dit alles zo gewild. Het kind zal spoedig komen."



Nu was hij blij en opgelucht.  
Wat fijn dit nu te horen.  
Het kind werd korte tijd daarop,  
te middernacht geboren.

.....

Op mensen wordt altijd gejaagd,  
ter wille van de duiten.  
Hun huid wordt snel en duur verkocht.  
De jagers staan te fluiten.

De eer, de naam, gezinsgeluk,  
De lust tot blijer leven  
Voor roddeljagers telt dit niet.  
De mens blijft afgeschreven.

Maar Jozef is van ander soort,  
Omdat hij ieder spaarde.  
Geen mens geeft hij aan wolven prijs.  
En dit is hoog van waarde.

Nu dat ik dit geschreven heb,  
ga ik met Kerstmis bidden  
Ik zet de stal met Kind en Maagd,  
maar Jozef in het midden



*Theobaldus Geraets*

Platina kloosterjubiläum **frater Ben Hagemans**

**“ER IS HEEL VEEL OM DANKBAAR VOOR TE ZIJN  
EN MET VEEL PLEZIER AAN TERUG TE DENKEN”**



Op 14 augustus dit jaar was het zeventig jaar geleden dat frater Ben Hagemans werd ingekleed bij de Fraters van Utrecht.

Bij zijn inkleding kreeg hij de naam frater Arnulfus, maar omdat veel fraters in de loop der tijd steeds meer hun burgernaam gebruiken, kennen we hem tegenwoordig beter als frater Ben.

Zeventig jaar frater! Alle reden dus om het platina kloosterjubiläum van frater Ben te gedenken en te vieren. En dat is deze zomer volop gedaan! Natuurlijk werden er mooie feesten georganiseerd. Dat was allereerst een uitgebreide viering in Fraterhuis St.-Jozef op 13 augustus waarbij ook de jubilarissen frater Isidorus en frater Henk Huirne feesteling waren. Later deze zomer waren er feestelijke bijeenkomsten met familie en vrienden van frater Ben en telkens werd hij op vele manieren in het zonnetje gezet.

Ook in Inko willen we graag de schijnwerper op jubilaris frater Ben richten. We maken een afspraak voor een interview om hem te vragen iets te vertellen over zijn jeugd, over zijn besluit om frater te worden en terug te kijken op ‘zeventig fraterjaren’. Als we bij een kopje koffie op zijn kamer in Fraterhuis St.-Jozef aan ons gesprek beginnen, kijkt hij even bedenkelijk en zegt: “ik hoop dat ik alle vragen goed kan verstaan want tja... mijn oren zijn

niet zo best en ik wil graag alles goed snappen.” Ik verzeker hem dat dat best mee zal vallen want als er een vraag is die hij niet kan horen dan herhaal ik gewoon de woorden wat harder en dichter bij zijn oor. Zo gezegd, zo gedaan. Ons gesprek gaat prima! Frater Ben heeft maar een kleine aanzet nodig om over zijn jeugd, over zijn studietijd en over de verscheidenheid in zijn werk te vertellen en natuurlijk komen daarbij vaak herinneringen boven over zijn activiteiten als talentvolle toneelspeler en regisseur.

### **Kinderjaren**

Als het woord kinderjaren wordt genoemd, steekt frater Ben onmiddellijk van wal met de opmerking: “Het is eigenlijk best leuk om zo’n jubileum aan te grijpen om zelf ook weer terug te kijken en te vertellen over de dingen die er in al die jaren op je pad zijn gekomen. Zal ik dan maar beginnen bij mijn jeugd? Dat is niet zo ingewikkeld ook. Ik ben geboren op 4 juni 1927 in Groesbeek. We woonden daar met ons kleine gezinnetje: vader, moeder en twee jongens waarvan ik de jongste was. Mijn vader was zelfstandig huisschilder. Groesbeek is een mooi dorp zo’n 10 km ten zuiden van Nijmegen, niet zo groot maar het was wel een compleet dorp met een openbare en een katholieke school, kerken en winkels. Ik groeide op met katholieke tradities. We gingen als gezin altijd samen naar de kerk en toen ik zes jaar was ging ik in het dorp naar de katholieke school. Nee, fraters hadden we daar niet als onderwijzer, die tijd kwam later” vertelt frater Ben.

### **Toneel als rode draad**

“Ik heb het altijd belangrijk gevonden dat er in ons gezin veel gezelligheid was en ruimte voor kunst en cultuur. Dankzij de activiteiten van mijn vader maakte ik al vroeg kennis met toneel en theater. Mijn vader was amateur-toneelspeler en regisseur en ik vond het prachtig hoe hij dat deed. Ik ging als jongen graag mee naar repetities en naar toneeluitvoeringen. Sinds mijn kinderjaren is de liefde voor toneel en theater nooit weggegaan. Toneel loopt

als een rode draad door mijn hele leven, maar laat ik eerst even verder vertellen over mijn schooltijd.”

“Ik ben alle klassen van de lagere school met plezier en met redelijk goede cijfers doorgegaan. Achteraf was het een periode die wel bepalend is geweest voor mijn verdere leven, want in die tijd is wel de basis gelegd voor mijn frater zijn. Hoe dat kwam? Nou, wij waren thuis geabonneerd op een katholiek jeugdtijdschrift en daarin stond een advertentie dat je een boekje kon aanvragen bij de fraters in Zeist. Als jongen had ik altijd al wel belangstelling voor kerk en klooster, dus ik reageerde op de advertentie. Het boekje kwam en toen bleek dat er een verhaal in stond over een jongen die frater wilde worden. Het was meer een soort wervingsverhaaltje. Ja! Ze waren handig in die tijd hoor”, zegt hij lachend.

“Kortom, na het eerste boekje kon je een tweede boekje bestellen, en daarin ging het verhaal van de jongen verder. De jongen wilde graag priester worden, maar zijn ouders konden het seminarie niet betalen, de studie was duur, zwaar en erg lang. Zulke verhalen werden dan aangevoerd, en wilde je toch de religieuze kant op dan kon je het heel goed bij de fraters proberen, want daarin lag toch ook een mooie toekomst.”

“Ik denk dat ik in de vijfde of de zesde klas van de lagere school zat toen ik die boekjes las en de verhaaltjes klopten wel met mijn gedachten. Ik wilde in aanvang ook graag priester worden, maar ik las ook de moeilijke dingen daarvan. En toen het tijd was om in de zesde klas te gaan kiezen voor een vervolgopleiding heb ik mijn ouders verteld dat ik wel naar de fraters in Zeist wilde. Mijn ouders luisterden heel begrijpend naar mijn voornemen. Ze waren niet eens verbaasd, want hun reactie was dat ze al een hele tijd wisten dat ik bepaalde plannen in die richting had.”

### **Groot en moderne gebouwencomplex**

“Zo is het dus gekomen dat ik als twaalfjarige jongen uit huis ging om te gaan studeren bij de fraters. Op de eerste dag na de zomervakantie hebben mijn ouders mij vanuit Groesbeek naar Zeist gebracht. Dat was ook wel zo’n beetje de gewoonte in die tijd.

We werden ontvangen door de overste van de kweekschool en ik voelde me meteen op m'n gemak. Wel kan ik me nog goed herinneren dat ik zeer geïmponeerd was door het geweldige en zeer moderne gebouwencomplex. Dat kende ik niet. In de omgeving van Groesbeek had je ook wel seminaries en opleidingen maar dat waren allemaal gebouwen in gesloten kloosterachtige stijl. En dit zag er heel anders uit. Het was niet zo zwaar, maar open en licht. De overste gaf uitleg hoe een en ander op school en in het internaat werkte en ik had er alle vertrouwen in dat het goed zou gaan. Ik was wel aangemeld voor de kweekschool maar omdat ik zo van de lagere school kwam moest ik eerst een vooropleiding doen en dat was voor mij de driejarige ULO.”

### **De oorlogstijd**

Het was september 1939 toen frater Ben aan zijn studie bij de fraters begon. In de wereld heerste onrust en spanning. Acht maanden later, in mei 1940, brak de Tweede Wereldoorlog uit. Aanvankelijk kon het leven en studeren op de scholen en het internaat in Zeist nog redelijk goed doorgaan, maar dat veranderde drastisch toen de Duitsers in 1941 het totale complex in Zeist opeisten. Frater Ben vertelt erover: “In het scholencomplex in Zeist waren drie opleidingen gevestigd: de ULO, de Kweekschool en ook nog een vakopleiding. Alle studenten van deze opleidingen woonden in het internaat. Toen de oorlog uitbrak werden we door onze leraren goed op de hoogte gehouden, al had je als student eigenlijk niet zo'n idee wat die oorlog in de buitenwereld precies betekende. We werden daarmee echter wel hard geconfronteerd toen we op zekere dag te horen kregen dat we scholen en internaat moesten verlaten omdat de bezetter alles opeiste. We moesten dus met z'n allen verhuizen en geloof maar dat het een gigantische klus is geweest voor onze leidinggevenden om een ander onderdak voor alles en allemaal te vinden. Ik heb er nog altijd bewondering voor dat ze dat voor elkaar kregen. Ze vonden altijd wel wat dat ze konden huren, meestal een oud gebouw maar wel bewoonbaar of bewoonbaar te maken. Ik zat op de ULO en wij gingen verhuizen

naar Huize Lunenburg in Nederlangbroek. Een kasteel was het niet, maar wel een oude nederzetting voor een welgestelde familie. En het was groot genoeg; de ULO-leerlingen konden er naar school en we konden er wonen.”

### **Mijn inkleding als frater was een mijlpaal**

“Ik ben niet zo lang in Lunenburg geweest want ik zat inmiddels in de laatste klas van de ULO en ik zou daarna naar de kweekschool gaan. Toen ik aan de ULO begon, was de opleiding nog niet officieel erkend, maar na drie jaar was de school wel erkend en toen ik voor het examen slaagde, ontving ik dan ook een officieel ULO-diploma. Daarmee kon ik naar de kweekschool. Deze was door de bezetting van de Duitsers verhuisd naar het Landgoed Oud-Amelisweerd. Ik ben daar nog wel aan de kweekschool begonnen en in diezelfde tijd heb ik mijn noviciaatsperiode doorlopen. Dat was allemaal aan het einde van de oorlog en ons leven werd weer normaler toen het in mei 1945 vrede werd. De bezetting van onze scholen en internaat was voorbij. We konden weer inpakken en teruggaan naar onze gebouwen in Zeist. Samen met mijn jaar-genoten was het toen mogelijk om ons voor te bereiden op de feestelijke inkleding als Frater van Utrecht, die in augustus 1945 plaatsvond. Ik was 18 jaar en de inkleding als frater voelde ook echt als een mijlpaal in mijn leven.”

Na zijn inkleding ging frater Ben verder met zijn studie aan de kweekschool en in 1948 behaalde hij zijn onderwijzersakte. Hij was geslaagd en omdat onderwijzers in die tijd hard nodig waren, werd hij meteen gevraagd om voor de klas te gaan staan. Geen tijd voor een proefperiode want er kwam een heuse aanstelling om naar de St.-Gregoriuschool in Utrecht te gaan. Als jonge onderwijzer bleef hij daar drie jaar om vervolgens als onderwijzer overgeplaatst te worden naar verschillende scholen in Arnhem, Zeist en Amersfoort.



## 24 Jaar onderwijzer

Terugkijkend zegt frater Ben: “Ik ben ongeveer 24 jaar onderwijzer geweest en ik heb het gevoel dat het op die zes scholen, waar ik werkte, wel aardig goed ging. Niet dat ik een briljante schoolmeester ben geworden, maar het ging best goed. Het doornemen van de lesstof met de leerlingen gaf geen problemen en ik kon het ook altijd wel goed vinden met ‘mijn jongens’. Ik had vaak een goede band met de klas en ik heb er altijd veel plezier in gehad om samen met de klas regelmatig toneelstukken uit te voeren. Ik was daarbij regisseur en ik kon daarbij het voorbeeld van mijn vader best gebruiken.”

“Wat wel een verandering in mijn werk en mijn ambities teweeg heeft gebracht is de taak die ik kreeg als Hoofdleraar van de Jeugdzorg in de Onze Lieve Vrouwe Parochie in Arnhem. Dat was geen officiële baan. Ik was meer een jeugdleider in het clubhuis, maar het hoorde bij de taken die ik naast mijn werk als onderwijzer had. In het clubhuis had ik met diverse problemen van jongeren te maken. Dit heeft uiteindelijk wel geleid tot mijn wens om op meer professionele wijze met jeugdzorg om te gaan.”

Na bijna een kwart eeuw onderwijs groeide bij frater Ben de gedachte om uit te zien naar andere wegen om zich zinvol in te zetten voor de medemens. Hij vertelt hierover: “Ik heb me in die tijd verdiept in verschillende mogelijkheden en daarbij kwam ik de informatie tegen over de HUMO-beweging; dat was een groep religieuzen, die plannen had om in het noorden van Nederland nieuwe werken te starten. De HUMO-beweging was een samenwerkingsverband tussen de fraters/broeders van **H**uijbergen, **U**trecht, **M**aastricht en **O**udenbosch. Om verschillende redenen voelde ik er wel voor om me daarbij aan te sluiten. Het was nieuw en de ideeën trokken me aan. Ik heb toen bij het bestuur kenbaar gemaakt dat de initiatieven van de HUMO-beweging mij aanspraken en dat ik het op prijs zou stellen van het bestuur toestemming te krijgen om overgeplaatst te worden naar Nieuwe Pekela om me daar op een nieuwe manier in te zetten.”

## Naar Nieuwe Pekela

Zijn verzoek werd ingewilligd en de officiële overplaatsing kwam. In 1972 vertrok frater Ben van Arnhem naar Nieuwe Pekela waar hij een plek kreeg in een gemeenschap met enkele fraters vanuit de HUMO-gedachte. “Ik ben acht jaar in Nieuwe Pekela geweest”, vertelt frater Ben, “en ik heb daar in een gemeenschap gewoond waar alleen fraters van Utrecht en enkele broeders van Oudenbosch woonden. We hebben het niet gered om een gemeenschap te vormen waarin alle vier de congregaties vertegenwoordigd waren, maar volgens de doelstelling waren we wel met nieuwe werkgebieden bezig. Vooral op maatschappelijk gebied. Voor mij is dat de aanleiding geweest om te gaan studeren aan de Sociale Academie in Groningen. Al tijdens mijn studie was ik in Nieuwe Pekela maatschappelijk actief; voornamelijk in het begeleiden en helpen van jongeren. En eenmaal afgestudeerd ben ik regelrecht in het maatschappelijk werk terecht gekomen. Ik kreeg een officiële baan als algemeen maatschappelijk werker in de gemeente Norg in de buurt van Groningen. In die functie had ik met de vele facetten van het maatschappelijk werk te maken zoals gezinsproblemen, relatieproblemen, jongeren en persoonlijke problemen. En ik moet eerlijk zeggen dat het maatschappelijk werk mij grote voldoening gaf, ik voelde me meer met alles betrokken dan in het onderwijs. Hier had ik meer met mensen, met individuen te maken.”

Na acht jaar Nieuwe Pekela is frater Ben verhuisd naar Groningen waar hij dertien jaar woonde en werkte. Aanvankelijk werd hij lid van de gemeenschap Terebint en toen deze gemeenschap werd gesplitst voegde hij zich bij de groep die zich De Vlaspit noemde. Met enige trots vertelt frater Ben dat hij degene was die de nieuwe gemeenschap de naam De Vlaspit gaf. “Ik vond die naam wel toepasselijk”, vertelt frater Ben, “omdat de Vlaspit als parabel wordt genoemd in de Bijbel om aan te geven dat een vlasplant heel klein begint en uitgroeit tot een grote stevige plant. Die vergelijking paste goed bij onze doelstelling. Wij zijn alleen nooit groot

geworden; we waren maar met een klein groepje en toen een aantal mensen verhuisde is De Vlaspit opgeheven.”

### **Didam ... Zutphen ... Arnhem ...**

De volgende standplaats van frater Ben was Didam. Hij was inmiddels 65 jaar en gepensioneerd, maar ook zonder vaste baan heeft hij zich in Didam steeds ingezet als maatschappelijk werker. Zo was hij onder andere als vrijwilliger werkzaam in het opvangtehuis voor daklozen in Afferden. Dit was weliswaar alleen een dagopvang, maar frater Ben was er een zeer gewaardeerd aanspreekpunt voor iedereen die naar het opvanghuis kwam voor hulp. Na opheffing van de gemeenschap Didam verhuisde hij naar Zutphen om daar onder andere drie jaar overste te worden van het Florenshuis. In 2005 werd ook deze kleine gemeenschap opgeheven. Opnieuw verhuizen. Zijn nieuwe woonplek werd het St.-Eusebiushuis in Arnhem..... tot 2009... toen ook de gemeenschap Arnhem werd opgeheven en de dertien bewoners naar De Bilt verhuisden, was hij één van hen.

### **En nu: De Bilt**

Het getuigt van grote flexibiliteit van frater Ben dat hij in de 15 jaren werken in Gelderland tot drie keer toe moest meemaken dat de gemeenschap waar hij woonde werd opgeheven. Telkens raapte hij moed en energie bij elkaar om aan een nieuwe woonplek te wennen en nieuwe wegen te zoeken. Inhakend daarop vraag ik frater Ben hoe hij de verhuizing van Arnhem naar De Bilt heeft ervaren.

Rustig en duidelijk is zijn antwoord: “Och, in wezen vond ik het niet zo erg. De gemeenschap Arnhem bleek al enige tijd een aflopende zaak. De Klingelbeek was een vrij groot huis met een grote tuin; eigenlijk te groot en te duur voor de weinige fraters die er nog waren. En het was ook niet zo dat we in Arnhem nou zo nodig waren, want de meeste bewoners waren al gepensioneerd. We deden nog wel vrijwilligerswerk maar echt nodig waren we niet. Dus laat Arnhem dan maar voor wat het is. Het is goed dat

we de Klingelbeek sluiten en naar De Bilt gaan, dacht ik. Ook om hier te komen, was niet helemaal vreemd voor mij. Allemaal eigen medebroeders. Ja natuurlijk was het wel even wennen, maar ik was al op zoveel plaatsen geweest en ik had me al zo vaak ingewerkt en aangepast, daar zag ik niet tegenop. Zo is het ook gegaan. Ik voel me hier prima. Ondanks mijn slechte oren vind ik het fijn om een praatje te maken en ik kan nog steeds een aantal activiteiten blijven doen. Soms heb ik het zelfs druk. Ik kan goed met de computer overweg. Ik ben al zestien jaar redactielid van het Tijdschrift Onder Ons en af en toe schrijf ik daar artikelen voor. Schrijven doe ik so-wie-so veel, bijvoorbeeld aan familie en vrienden, maar zij krijgen een met de hand geschreven brief van mij, dat doe ik niet met de computer.”

“Natuurlijk zijn er ook dingen die ik méér zou willen, zoals een stukje fietsen of ..... ik zou best nog eens een mooie rol willen spelen op de Bühne. Dat zal nooit overgaan. Toneel en theater horen gewoon bij mijn leven. Op alle plekken waar ik woonde en werkte, ben ik ook op dat gebied actief geweest. Op de lagere scholen was ik de regisseur, tijdens mijn studiejaren was ik meestal de eerste die benaderd werd om in stukken mee te spelen en later heb ik altijd in de plaatsen waar ik woonde zelf contact gezocht met toneelverenigingen. Ik heb dus door de jaren heen heel wat rollen kunnen en mogen spelen. In Groningen heb ik zelfs meegepeeld in het professioneel toneelgezelschap Noord Nederland maar verder is mijn toneelcarrière niet gekomen dan het niveau semiprofessioneel. Dat is goed. Het was tenslotte altijd een leuk ‘bijbaantje’ voor mij, en net wat hoger als ‘amateur’, want ik wil nog steeds niet graag tot een groepje dilettanten gerekend worden. Toen ik in Gelderland kwam wonen ben ik naar het Theater Het Hof gestapt en heb me daar voor mogelijke rollen aangemeld. Sinds 2003 ben ik op free-lance basis verbonden aan Theater Het Hof en dat heeft tot heel wat uitvoeringen geleid. Een enkele keer heb ik nog contact met de leider van Het Hof en dan zeg ik hem: als je een rol voor me hebt, houd ik me aanbevolen.”

## De Kaukasische Krijtkring



In de kamer van frater Ben hangen enkele ingelijste foto's aan de muur. Op één van die foto's zien we een grote groep mensen in toneelkleding en als ik frater Ben vraag wie dat zijn en wanneer dat was, antwoordt hij: "Het is een foto van de theatergroep die in februari 2013 enkele uitvoeringen heeft gespeeld van het Muziektheaterstuk De Kaukasische Krijtkring van Berthold Brecht. Door de organisatie van dit theaterstuk wilde de gemeente Zeist het historische vredesakkoord gedenken dat 300 jaar geleden in Utrecht werd gesloten. Kijk in het midden sta ik. Na een oproep in de krant heb ik me aangemeld om mee te doen. Ik werd geselecteerd en we hebben toen met vijftig personen een jaar lang intensief gerepeteerd onder professionele leiding. Het is een groot succes geworden waar we allemaal met ontzettend veel plezier aan hebben gewerkt en aan terugdenken. Ook ik, want ik denk dat dit wel het laatste stuk is waarin ik een rol heb gespeeld."

Met deze opmerking nemen frater Ben en ik afscheid. Ik dank hem voor het prettige en vooral boeiende gesprek, en bij de deur vertrouwt hij mij nog toe: "Kijk door dit gesprek heb ik zelf ook weer eens in mijn geheugen kunnen wroeten om zoveel fijne, prettige dingen weer boven te halen. Wat is er veel gebeurd in 70 jaren, nee... in de 88 jaren die ik nu tel! Er is heel veel om dankbaar voor te zijn en met veel plezier aan terug te denken. Ik blijf nog even....."

*Petra de Landmeter*

## BOODSCHAP VOOR DE FRATERS VAN ONZE LIEVE VROUW VAN HET HEILIG HART

Geachte Fraters,

Ontvang mijn Kerstboodschap van 2015 in drie categorieën:

- Ten eerste als voormalig student van uw fraters die mij onderwezen hebben op Rapogi Secondary School
- Op de tweede plaats als uw partner in het ontwikkelingswerk via één van uw leden van de congregatie -natuurlijk- frater Paul Steverink die de link was met het Bestuur van de Congregatie voor financiële steun om de strijd aan te gaan tegen de HIV/AIDS-bedreiging in Zuid Nyanza in Kenia
- Tenslotte als uw op zijn gemak voelende eregast bij de fondswerving tijdens de werkvakanties in Nederland als directeur van RAPADO (Rural Aids Prevention and Development Organization = Aids preventie en ontwikkelingsorganisatie op het platteland). Ik heb mij altijd thuis gevoeld, iedere keer als ik u bezocht en speciaal toen mijn vrouw met mij meeding in 2006 toen we ons intens deel voelden van uw gemeenschap.

Als ik in uw Jaarboek van 2012 kijk, die bladzijden waarop de lijst van fraters staan die gestorven zijn sinds de Congregatie werd gesticht, troost ik mij met de gedachte dat deze grootse toegewijde mannen beloond zijn door hun Hemelse Vader voor hun apostolaire inzet, ieder op unieke wijze tijdens hun leven. Hun zielen zijn verzezen in de Indonesische Provincie en ook in Kenia. Ik vermoed dat er ongeveer 38 fraters in het Moederhuis leven in de Nederlandse Provincie. U bent het zout voor deze groeiende Provincies van de Congregatie

De Christenen van Kenia zullen Kerstmis massaal vieren in de vele Christelijke Kerken. Kerstmis voor Christenen in Kenia betekent familieleden en vrienden ontmoeten en lekker eten en drinken na de kerkvieringen. De katholieken in Kenia hebben dit

jaar het voorrecht dat Paus Franciscus op bezoek komt dat gepland is eind november.

Arme mensen op het platteland zullen weinig te vieren hebben. Het land is in een turbulente economische staat vanwege een financiële crisis veroorzaakt door de huidige regeringspartij.

Paus Franciscus bezoekt Kenia als eerste land van het Afrikaanse Continent. Zijn boodschap en agenda voor Kenia zal vrede zijn en het bestrijden van de armoede. De paus zal er zijn voor alle religies en alle mensen. Hij zal een humane boodschap hebben voor de Kenianen van 25-27 november 2015.

Deze humane boodschap in de Adventsperiode zal arme mensen op het platteland hoop geven voor de toekomst en innerlijke vrede tijdens de Kerst van dit jaar. Vergeet niet Kerstmis te vieren met de vluchtelingen in Europa.

GELUKKIG KERSTFEEST 2015  
EN EEN GELUKKIG NIEUWJAAR 2016



*Leonard Oloo  
Migori, Kenia*

## de pen doorgeven



Sinds 1 april 2015 “ja, het is heus geen 1 aprilgrap”, ben ik bij St. Jozef begonnen als assistent begeleider in de zorg.

Ik ben op 31 augustus 1955 in Utrecht geboren en ben in volle overtuiging van mijn vader aangegeven als Yvonne met een Y. De ambtenaar van de Burgerlijke Stand heeft mijn naam verkeerd gespeld en nu ga ik door het leven als Ivonne met een I.

Toen ik 5 jaar was zijn wij naar New Zealand geëmigreerd, waar wij 9 jaar hebben gewoond. De immigratiegolf was in de jaren 50 en 60 in volle gang, veel gezinnen zijn toen vertrokken uit Nederland op zoek naar een betere toekomst.

New Zealand is een fijne tijd geweest, een prachtig land met veel natuurschoon en vooral veel ruimte. Met geen familie in New Zealand hebben mijn ouders, via de Dutch Club, medelandgenoten ontmoet die elkaar hielpen te settelen en hierdoor hebben zij veel vrienden gemaakt. Na verloop van tijd emigreerden veel van deze gezinnen weer naar bijvoorbeeld Zuid Afrika. Door over en weer te corresponderen kreeg mijn vader weer de kriebels en zijn ook wij naar Zuid Afrika gegaan. Voor mij betekende dit een einde aan alle fijne en hechte vriendschappen en alles wat voor mij dierbaar en vertrouwd was achter te laten.

Wij hebben zes weken op de boot gevaren naar een onbekende toekomst. Mijn eerste herinnering aan Zuid Afrika was een ware cultuur shock. Er liepen mensen in de haven te laden en lossen in **fel oranje overals** met een **heel donkere huidskleur**, het contrast oranje en zo'n donkere huidskleur was zóóóó overweldigend. Zelf

had ik nog nooit zulke donkere mensen gezien. In New Zealand zijn de Maori's – de inheemse bevolking – licht getint en iets donkerder van huidskleur zijn de Aboriginals in Australië.

Wij kwamen in Zuid Afrika aan in de tijd van de apartheid, dit heeft mijn hele wereld op zijn kop gezet. Overal stonden er borden *blank/nie blank*, in winkels, op stranden, op zitbankjes, in treinen, eigenlijk op alle openbare plekken. Townships (krottenwijken) waren omheind, hier woonden de inheemse gezinnen in grote armoede met nauwelijks sanitaire voorzieningen en waar ziekten vrij spel hadden door onhygiënische omstandigheden. Sociale omgang met de inheemse bevolking was een groot taboe en zelfs strafbaar. Ik heb zelf een klein protest geleverd waardoor ik weigerde Zuid Afrikaans te spreken, dit werd mij niet in dank afgenomen door mijn leraren. Ik zat in een klas met voornamelijk Engels sprekenden en samen met mijn klasgenoten hebben wij onze taalboeken in de kachel in brand gestoken, niet wetende dat de schoorsteenpijp niet was aangesloten op het rookkanaal. Het ergste van dit alles was dat wij als gerookte palingen naar buiten stroomden met een buiten-temperatuur van 40 graden. Misschien onnodig, maar ik moet er even bij vermelden dat Zuid Afrika 2-talig is namelijk Engels en Zuid Afrikaans. Ik ben er niet aan ontkomen om de taal mij alsnog eigen te maken want anders kreeg ik mijn High School-diploma niet.

Na 4 jaar in Zuid Afrika gewoond te hebben zijn wij met vakantie gegaan naar Nederland. Het warme onthaal van familie heeft ons toen doen besluiten om naar Nederland terug te gaan.

Mijn volwassen leven is in Nederland begonnen. Inmiddels ben ik gescheiden en heb een dochter van 40 en 2 kleinkinderen. Nu 17 jaar samenwonend met een lieve man en 2 katten in het mooie dorp Renswoude.

Ik heb altijd administratief werk verricht en dat ik nu in de zorg werk kwam feitelijk door mijn oma. Mijn oma is op 86 jarige leeftijd gaan dementeren. Wij hebben veel emotionele momenten beleefd

in haar proces van dementie. Hetgeen wat mijn hart raakte was toen ik een keer op bezoek kwam en mijn oma vastgebonden in haar stoel aantrof omdat zij dwalende was.

Het was toen niet anders dan nu, geweldig gemotiveerd personeel maar onderbezet en geen toezicht, dus uit veiligheid voor de cliënt werden er middelen en maatregelen gebruikt, die nu alleen nog worden toegestaan bij bijzondere opnemings in psychiatrische zieken- en verpleeghuizen (wet-BOPZ). Ik heb 10 jaar met veel plezier en toewijding met dementerende ouderen gewerkt.

Hierdoor kan ik met volle overtuiging zeggen dat de zorg nog steeds een roeping is. Als je dit werk niet met hart en ziel kan beoefenen dan zal je het niet lang volhouden.

Bestaat toeval?

Toen ik bij St. Jozef kwam werken ontmoette ik frater Arnold, hij kwam mij zo bekend voor en na hem gesproken te hebben kwam ik er achter dat mijn dochter op de school heeft gezeten waar frater Arnold toen hoofd was, namelijk de Aloysiusbasisschool in Utrecht. Onze lieve vrijwilligster Lineke was lerares op dezelfde school en mijn dochter zat bij haar dochter in de klas.

Frater Augustinus vertelde mij dat hij les heeft gegeven aan de jongens van de Catharinaschool in Utrecht. Voor mijn emigratie (weliswaar heel kort) zat ik op dezelfde school. Uiteraard gescheiden van de jongens, toen nog heel gebruikelijk. Ik zie mezelf nog staan als klein verlegen meisje op het schoolplein met een snoepblikje in de hand afscheid nemend aan de hand van een van de nonnen van mijn klasgenootjes.

St. Jozef is voor mij een plekje geworden met veel dierbare herinneringen en waar ik met veel plezier werk.

En nu geef ik de pen graag door aan Jeroen Kingmans.



## VLIEGENDE FRATERS

Mijn algemene kennis is toch redelijk op orde, maar het fenomeen frater kon niet rekenen op herkenning, althans niet gelieerd aan de frater zoals die in De Bilt zijn kampement heeft opgeslagen. Toen ik de vacature van kok overzag bij het Fraterhuis St. Jozef moest Wikipedia er dan ook aan te pas komen om helderheid te verschaffen.

De frater kende ik alleen als gevleugelde vriend. Het vogeltje is een wintergast die verder het liefst in Noorwegen toeft.

Met mijn pas verworven kennis over de aardse frater besloot ik te solliciteren. Ik mocht op gesprek komen. Van een klooster heb ik een wat romantisch beeld: een eeuwenoud gebouw omringd door een kolossale muur, overwoekerd door vlijtige klimmers, die bescherming biedt. Slechts toegankelijk door een grote houten poort en een luikje waardoor de vreemdeling, die het waagt de klopper te laten vallen, bespied kan worden. Eenmaal binnen de muren ontwaar je dan een grote kruiden- en moestuin. Een beetje klooster kan natuurlijk in zijn eigen levensbehoeftes voorzien. Enfin, dat soort beeldvorming dus.

Het was dus wel even slikken toen ik mijn sollicitatiegesprek mocht hebben. Het luikje bleek een deurbel en de houten poort had het veld moeten ruimen voor een elektrische deur.

Eenmaal binnen was er wel de serene rust die ik vermoedde, de buitenwereld had nog geen vat op de gemeenschap. Broeders met pijen aan, bijeengehouden door een vezelig touw waren er niet. Het bleken gewoon vlotte mannen gestoken in geëvolueerde kledij die past bij de tijdsgeest. Het gesprek verliep harmonieus. Ik mocht komen om de monden te voeden.

Een keuken zoals St. Jozef die kent is een unicum in den lande. Een zelfstandige keuken voeren voor slechts 40 maaltijden is financieel gezien niet bepaald renderend. Tegenwoordig zijn er louter nog voedselabrieken die er een paar duizend maaltijden

per dag uitspuwen. Zelfs deze hebben nauwelijks bestaansrecht en moeten, om een passend metafoor te gebruiken, goed zoeken om de krenten uit de pap te kunnen lepelen.

Grootschaligheid in de keuken betekent veelal dat smaakvervlakking op de loer ligt en persoonlijke wensen ten aanzien van de maaltijd ondermijnd worden. Grootschaligheid staat al gauw op gelijke voet met onpersoonlijkheid en het loslaten van het individu, een cultuur die de zorg aan het inlijven is.

Het is dan ook een verademing in het klooster te mogen werken. Eten is meer dan het innemen van brandstof om het motortje te laten pruttelen. Eten is emotie. Het geeft iets huiselijks als bij het bereiden de geuren al over de gangen dwalen. Het roept associaties op aan vroeger. Al zullen sommige geuren niet direct op sympathie van een ieder kunnen rekenen. Eten koestert verder de saamhorigheid en wakkert het samenzijn aan.

Er is voor mij als kok dan ook alles aan gelegen de dagelijkse dis tot een smakelijk geheel te laten samenkomen. Behalve goede en smakelijke voeding, is het visuele aspect van de maaltijd ook niet onbelangrijk. Een onderdeel dat in de instellingskeuken nogal eens ondergeschoven wordt. Aandacht dus, daar draait het om in de zorg. Het vertegenwoordigt het hele pakket aan dienstverlening dat geboden wordt, of zou moeten worden. Dat vraagt om creativiteit en maakt het koksvak nou juist zo interessant.

Wat mij opvalt, is dat de kwalificatie smulpaap zeker van toepassing is op onze fraters. Ook de glascontainer doet dagelijks goede zaken. Een Bourgondische onderstroom is duidelijk waarneembaar in het huis. In de broekriem zal nog weleens een gaatje bij geprikt moeten worden om knelling te voorkomen.

De gehanteerde onderstroom lijkt de gezondheid goed te doen en zorgt voor een gemiddelde leeftijd die de tachtig ruimschoots overstijgt, zonder dat dit als bejaard overkomt. Of dit louter is te wijten aan het gehanteerde innamepatroon is mij niet duidelijk, maar lijkt mij onwaarschijnlijk. Een positieve levenshouding lijkt mij primair. Of deze levenshouding gevoed wordt door een christelijke ideologie, of juist een atheïstische, zal de duur niet beïnvloeden, maar dit terzijde.

Wat mij eigenlijk verbaasd is dat aanwas van jonge en fruitige fraters uitblijft en wel tot een uitstervend ras lijkt te leiden. Waarom wil er niemand meer frater worden? Hangt niemand meer de visie aan die nagestreefd wordt? De gelofte van zuiverheid is bepaald geen sinecure en kan gezien worden als het inkaderen van vrijheden, terwijl dit toch ons grootste verworven goed is. Toch ervaar ik bij onze fraters deze gelofte niet als beperkend, zover ik dit als voedselbereider kan beoordelen.

In potentie lijkt het mij wel iets dat frater zijn. Vrouwen neigen van nature nogal eens naar een zeurderig gedrag, een hormonale verworvenheid. Tel hierbij de cyclus die hen maandelijks beroert en de overgang die daarop steevast volgt. Zaken die je als man niet in de koude kleren gaan zitten en de leeftijdsverwachting drastisch naar beneden doet bijstellen. Onder mannen heerst ook minder competitief gedrag. Uiterlijk is van ondergeschikt belang en diepzinnige gesprekken blijven aan de oppervlakte drijven, vrij basaal eigenlijk allemaal.

Borrelpraat natuurlijk, relaties in welke context dan ook zijn prachtig en kunnen voor verdieping zorgen. Waarom er dan ook geen potentiële fraters aan de poort kloppen is mij onduidelijk.

Zoals ik al vertelde, kende ik alleen de vliegende frater. Nu ik ook de meer aardse frater heb leren kennen, probeer ik gelijkenissen te bespeuren en ontwaar parallellen: de vliegende fraters omarmen evenzo het collectief en houden zich derhalve het liefst op in groepsverband. Een religieuze achtergrond zal dit samenzijn niet kennen. Een gevoel van veiligheid en wellicht geborgenheid zal meer de gedachte zijn bij de vliegers om samen te scholen. Ook de kloosterfrater zal dit vast herkennen.

Het kenmerkende lokroepje van de vliegende frater, een langgerekt tweeieiet ontstijgt zijn snavel om met soortgenoten te communiceren, heb ik binnen de kloostermuren nog niet horen klinken. Wellicht beschikt de kloosterfrater ook over de competentie een soortgelijk geluid te produceren. Ik zal mijn oor dan ook te luisteren blijven leggen, ondertussen de innerlijke mens niet vergetend.

*Jeroen Kingmans*



## FLITSEN VAN HERINNERINGEN AAN DE TWEDE WERELDOORLOG

De meest verre herinnering in mijn geheugen is de dood van paus Pius XI op 10 februari 1939 als ik drie en een half jaar jong ben. Ik weet dit door de herinnering aan de dramatische uitroep van mijn moeder: “De paus is dood!” Het klinkt in mijn oren alsof de wereld nu ten einde zal komen, want zó’n heilige paus zullen we nooit meer terugkrijgen, het is gewoon de laatste paus vóór de wereld zal vergaan. Ik herinner me waar ik in de keuken zat op een bruine caféstoel bij de keukentafel onder een schilderij van Theresia van Avilla..... *“Laat niets u verontrusten!”* hoor ik vele jaren later.

### **Ons huis**

in Gaanderen, gemeente Doetinchem, is tijdens de oorlog van strategisch belang geweest voor de grote zwermen Engelse RAF bommenwerpers die in 1944 over ons huis vliegen op weg naar het Ruhrgebied om de Duitse oorlogsindustrie te vernietigen. In ons dorp stond op het voetbalveld gecamoufleerd Duits afweergeschut en ik hoor nu nog het aangeschoten vliegtuig dat met een angstwekkend huilende zwier uit de massa vliegtuigen naar beneden stort, eindigend in een oorverdovende knal. Later kom ik te weten dat de strenge meester Hettinga van de lagere school tegenover ons huis, uit het Friese dorp Balk, de leider is van de Ondergrondse, en verbinding heeft met Londen. Hij zorgt ervoor dat Engelse piloten uit neergestorte RAF-vliegtuigen opgevangen worden en een veilige route aangewezen krijgen terug naar Engeland. Later hoor ik ook dat dezelfde meester Hettinga mijn vader vertelt dat ons huis, de lagere school en de gymzaal, gemarkeerd staan op een kaart om door de RAF gebombardeerd te worden omdat die gebouwen vol Duitsers en wapens zitten. Hij raadt ons aan een schuilkelder te graven waarin we kunnen vluchten. Die wordt

wel gegraven, maar we hebben er nooit in gezeten, wel doken we allemaal onze eigen huiskelder in als mijn vader ons 's nachts allemaal uit ons bed roept bij gevaar. Opnieuw komt de meester naar mijn vader als we onze radio's moeten inleveren. De meester heeft twee radio's, de oude levert hij in en de nieuwe brengt hij naar mijn vader, want hij voelt gevaar voor zijn leven als de Duitsers zijn huis komen doorzoeken. Mijn vader verbergt de radio achter een dubbele wand van één van onze vijf kippenhokken. Die hokken zijn nodig voor de kuikens die onze vier broedmachines uitbroeden. Broers van mijn vader komen stiekem luisteren naar radio Oranje: "Pom, pom, pom, poaoaoam..." En op een avond horen we: 'Warschau is gevallen!' Euforie!



*Ons huis toen het pas gebouwd was. De eerste verdieping in zijn geheel is de bovenzaal. Ikzelf sliep op de kamer beneden links op de foto.*

Eind 1944 zijn overal terugtrekkende vluchtende Duitse soldaten ingekwartierd in de lagere school en het gymlokaal tegenover ons huis en op de bovenzaal van ons eigen huis en in het café gelijkvloers. Als de Duitsers 's nachts lawaai maken op de bovenzaal

gaat mijn vader naar boven en vraagt de Duitsers: "*Ruhe bitte, die Kinder können nicht schlafen!*" Daar wordt serieus naar geluisterd door de gedisciplineerde Wehrmacht soldaten.

Wij hadden bijna geen kolen meer en de Duitsers wel: grote hoeveelheden briketten lagen boven in de zaal. Op een dag als de soldaten marcheren en er niemand in de zaal is, zie ik mijn moeder boven aan de trap naar beneden lopen met een kolenkit vol briketten onder de rok terwijl een teruggekomen soldaat naar boven loopt. Voor mij is dat één van de dapperste acties van mijn moeder. Maar ik denk dat die soldaat het in de gaten had en net deed of hij niets zag.

Op een dag staan de Duitsers bij de uitgang van onze Sint Martinus parochiekerk dichtbij ons huis om mannen op te pakken voor de Arbeitseinsatz, het gedwongen werk in Duitsland voor de oorlogsindustrie. Mijn vader zat in de kerk. Toen is iemand naar de achterdeur van de pastorie gegaan om huishoudsters Rika en Bertha te waarschuwen dat mijn vader niet via de kerkdeur naar huis moet komen maar via de achterdeur van de pastorie en het schoolplein dat bijna aan ons huis grenst. Na de oorlog wordt er een heilige Mis opgedragen uit dankbaarheid voor de veilige heelhuidse terugkomst van alle Gaanderense mannen die gedwongen moesten werken in Duitsland.

### **Achterop de fiets van vader naar Silvolde**

Tijdens de oorlog brengt mijn vader ons per fiets, twee tegelijk, we zijn met acht kinderen, naar de bewaarschool in Silvolde via Terborg. We zitten dan op een uitschuifbare bagagedrager. Tijdens die fietstochten liet mijn vader wel eens een 'windje' waarover hij van alles verzint om te 'bewijzen' dat zoiets niet van hem kan komen. Wij hadden dat natuurlijk in de gaten met de grootste lol daarover. Later, in 1951 als onze ULO in Terborg 25 jaar bestaat en wij, toevallig 25 leerlingen in getal eindexamen doen en slagen, wordt er een groot feest gevierd bij ons thuis in de bovenzaal. Bij die gelegenheid heb ik op de melodie van het refrein van Lili Marleen's beroemde oorlogslied de woorden gezet: "Puupkes



en scheetjes lien ze gaon, die vloagen toen al noar de moan, joa toen al noar de moan...” omdat er twee klasgenoten deden wat mijn vader in de oorlog op de fiets ook deed. Ze lieten ze vliegen.

### **De hongervinter in Amsterdam**

De enige broer van mijn moeder woont dan in Amsterdam, oom Adriaan Kampman getrouwd met tante Riek, Jacob Catskade 47/2 Amsterdam West. Mijn oom en tante hadden vijf bijzonder muzikale kinderen, maar voedsel was er amper in de winter van 1944. Als dan de Achterhoek het bericht bereikt van het Rode Kruis dat er door vervoersbedrijf Schröder in Doetinchem voedsel naar Amsterdam gebracht kan worden onder bescherming van het Rode Kruis en goedkeuring van de Duitsers, doen wij mee. Mijn vader had lappen grond gepacht om rogge, tarwe, aardappelen, mais en knollen te verbouwen als voedsel voor onszelf, maar ook voor de kippen en de varkens. Ik zie nog de eierkisten vol met eieren, kiloroggebroden, gerookte ham, aardappelen, bloed- lever- en metworst die naar Doetinchem worden gebracht om naar Amsterdam vervoerd te worden. Zonder die hulp zou het hele gezin van mijn oom en tante in Amsterdam waarschijnlijk omgekomen zijn van de honger. Jarenlang laat de familie uit Amsterdam ons weten hoe die hulp gewaardeerd is en gaan wij er graag op vakantie en zij bij ons.

### **Evacuatie van de Betuwe**

De geallieerden: Britse, Canadese, Amerikaanse en Poolse soldaten hadden het zuiden van Nederland bevrijd en stonden voor de grote rivieren te wachten op een doorbraak als de geallieerde troepen Arnhem konden bevrijden en door konden stoten naar Duitsland. Daarvoor moest de Rijnbrug in Arnhem veroverd worden, maar dat was *A bridge too far!*

Om te voorkomen dat de Betuwe onder het oorlogsgeweld verwoest zou raken, worden de mensen geëvacueerd naar de Achterhoek. Ons grote huis is dan een verzamelpunt voor de evacués en mijn

vader en moeder hielpen de ontvangst organiseren van de evacués en hen daarna helpen verdelen naar opvangplaatsen. Naast ons huis stond een gaarkeuken op een vrachtwagen met voedsel voor de mensen uit de Betuwe. Tussen de gaarkeuken en mijn bed stond alleen de muur van ons huis. Ons gezin heeft de familie Raasink uit Gendt maanden lang onderdak verleend. Wij waren gek op hun herdershond Sherry. Op een dag kwam onze hond bloedend thuis veroorzaakt door een pistoolschot van de Duitse officier die ingekwartierd was bij een oom en tante die tegenover ons woont. De officier was lid van de Waffen SS met een doodskop op zijn pet. Sherry vloog hem blaffend aan. Het bloed van onze lievelingshond werd gestelpt door het verscheuren van een laken om als verband te dienen. Sherry heeft het overleefd. De Duitse soldaten die in ons huis ingekwartierd waren lieten ons weten dat de officier beslist hun vriend niet is. De soldaten uit Beieren, bijna allemaal katholiek, gingen iedere dag naar onze kerk, elke weekdag leek op zondag, zeiden ze, zo vol was de kerk. Maar op een dag kwamen jonge soldaten huilend bij ons binnen want ze waren uit de kerk gejaagd door de betreffende SS-officier.

Ik herinner me nog een bijzondere ontdekking. Ik vond in ons café een zwarte marmeren plaat met gouden letters erop: *‘Voor Joden verboden’*. Die mochten niet in ons café komen. Later snapte ik welke gruwelijke geschiedenis zich achter deze woorden heeft afgespeeld. Vlak voor de Duitsers zich terugtrokken, vertelden ze ons heel geheimzinnig dat ze uiteindelijk de oorlog toch zouden winnen met *Das geheime Waffen*. Later begrepen we dat ze over de atoombom spraken, waarvan ze draagwijdte niet beseften.

### **De bevrijding**

De avond voor de bevrijding van Gaanderen op eerste Paasdag in april 1945, was het onwerkelijk stil in ons dorp, in ons huis en in de lagere school. Alle Duitse soldaten waren vertrokken. Ik ben de volgende zondagmorgen met mijn moeder naar de kerk dichtbij gelopen en ik kan mijn geheugen haast niet geloven, maar

we zijn bevrijd tijdens de Consecratie. Er was bijna niemand in de kerk. Later hoor ik de betekenis van de Consecratie in die tijd: bevrijding uit de slavernij. We hoorden tanks aankomen, snelden naar buiten en ik zie nóg mevrouw Wissink op een balkonnetje op de hoek Hoofdstraat-Kerkstraat met een wit laken zwaaien als de Canadese tanks de hoek om denderen, onvergetelijk!

Ons huis wordt dan weer een gasthuis voor soldaten, maar nu voor de Canadezen. En aangezien wij kippen hadden vroegen de Canadezen: “*Eggs for soap?*” Wij wilden maar wat graag soap, eieren hadden we genoeg..

### **Feest op onze bovenzaal**

Ons hele bovenhuis is zaal en daar weer boven is een even grote zolder die je via een mobiele trap kunt bereiken. Die zaal is dagenlang tjokvol met bevrijdingsfeestvierende mensen geweest. Mijn vader en moeder hadden komiek Henny Ebbens en accordeonist Jan van de Berg geboekt voor de feesten in onze zaal. In de grote tuin naast ons huis hebben wij, de kinderen, fietsen gestald van de feestvierende menigte voor 10 cent per fiets en het was booming business. Om de beurt gingen wij naar boven om het feest mee te vieren, maar ik zie ook huilende mensen die de toegang geweigerd moeten worden omdat de zaal tjokvol is. Nu nog kan ik flarden van liedjes zingen die Ebbens en van de Berg samen met de mensen in de zaal zingen:

- *En mijn tante Ans maakt sjans, met de Tommies en Cahanadezen*  
en:
- *Joep (Josef Goebbels) stopt met schreeuwen propaganda*  
*Goering (Herman nazi partijleider) eet niet meer zo veel*  
*Nu is dan in '45 Hitler weg met zijn kop vol zagemeel*

Dit zijn slechts fragmenten. Later als ik met pensioen ben, schrijf ik er een boek over!!

*Paul Steverink*

## **PCI NODIGT GASTEN**

De wereld lijkt een chaos, mensen gaan op de vlucht... en wat doen wij?

Dit overdenkend en naar aanleiding van het jaar van barmhartigheid dat op 8 december begint, kwamen wij (PCI-leden) tot de conclusie dat ook wij daar handen en voeten aan moesten geven.

(PCI = Parochiële Caritatieve Instelling. Wij krijgen onze financiën van de parochianen door eenmaal per jaar met Kerstmis een collecte te houden en via een storting op het bankrekeningnummer).

Wij nodigden 20 vluchtelingen uit, die sinds 20 november in een school op de Amerikalaan te Utrecht wonen; zij zijn een maand in Nederland en waren hiervoor in Ter Apel om te worden geregistreerd en in Woerden.

Tevens nodigden wij pastoor Martin Los en pastoraal werker Yuri Saris uit en kregen wij spontaan hulp van de vrijwilligers Freek en Therese.

27 november was het dan zover. Wij haalden de gasten op en wisten niet wie mee zouden gaan. Bij aankomst bleek dat het vooral gezinnen met zeer jonge en kleine kinderen waren, voornamelijk afkomstig uit Syrië.

Wij namen de bus (openbaar vervoer) en gingen met hen naar de Emmaus kringloopwinkel, waar ze kleding konden uitzoeken. Dat was hard nodig. Velen hadden geen winterjas, sjaal of muts. Kinderen konden we blij maken met een fietsje en of loopkarretje, pop, warme jas enz. Twee kinderwagens, die broodnodig waren, konden ook meegenomen worden.

Na het bezoek aan de Emmaus in Parkwijk hebben we met elkaar een goede maaltijd gebruikt.

Freek heette in perfect Engels iedereen welkom. Pastoor Martin Los hield een korte overweging over stilte en de gezamenlijke maaltijd. Daarna begon het buffet waarbij rekening gehouden was met de eetgewoonten in Syrië, maar ook Nederlandse kost aan bod kwam

### Wat bleef ons bij van deze dag:

- allemaal blijde gezichten en veel dankbaarheid;
- mensen die uitspraken dat bij het omgaan met elkaar de liefde centraal staat;
- buspassagiers en chauffeurs die ons konden waarderen, omdat duidelijk was wat wij aan het doen waren en volop hun medewerking gaven. We kregen spontaan korting, hetgeen we niet bereikt hadden bij de busondernemingen.
- de vraag van enkele Syriërs of zij met Kerstmis in de nachtmis welkom waren. Natuurlijk zijn ze welkom. We organiseren dan weer een eenvoudige maaltijd.



Wij kijken zeer tevreden terug op deze dag en we blijven met onze gasten contact houden.

*Namens PCI-leden en gasten,  
Ria Ypma*

## JEZUÏETENWANDELING DOOR UTRECHT

In de Romeinse tijd mondde de Rijndelta op enkele plaatsen uit in de Noordzee. De noordgrens van het Romeinse rijk, de limes, liep langs de Rijn en had op regelmatige afstanden versterkingen. Utrecht begon als een Romeins bruggenhoofd met een castellum. In de Karolingische tijd stond er een romaanse kerk omsloten door een kromme Rijnarm die nu heet de 'Kromme Nieuwegracht'. In de dertiende en de veertiende eeuw werd de Domkerk gebouwd. Het Domplein is het vanzelfsprekende begin van een wandeling door Utrecht. Vanaf het Centraal Station of vanaf een parkeergarage lopen we er eerst naar toe en we bedenken dat zes of zeven eeuwen geleden hier al veel bedrijvigheid was met markten, gasthuizen, kerken en een stadsbestuur. Utrecht heeft romaanse kerken gehad, zoals de Sint Salvator, die plaats maakten voor gotische kerken. Onder het Domplein is een archeologische wereld te bezoeken: DOM onder. Deze opgravingen vertellen het verhaal van 2000 jaar Domplein. Tussen de Domtoren en de rest van de Dom gaapt een gat. In 1674 vernielde een storm het middenschip.

Utrecht had een kerkenkruis van vier kerken genoemd naar de patroonheiligen van de vier grote basilieken in Rome. De Sint Marie, in het westen, werd afgebroken. Om de Sint Pieter te zien, wandelen we langs de noordzijde van de absis naar de achterzijde. Van daar lopen we weer wat terug en noordwaarts komen we bij de Sint Jan. Eveneens romaans en fraai gerestaureerd. Wanneer we bij de Sint Jan wat doorsteken naar de Oudegracht, dan lopen we noordwaarts naar de Jacobikerk, die een verzamelpunt is geweest voor de pelgrims naar Compostella. Het is een van de eerste kerken die in 1566 gebeeldstormd is. Bij die kerk draaien we weer om, en lopen langs de Oudegracht zuidwaarts terug naar het centrum met het stadhuis dat eigenlijk bestaat uit vijf middeleeuwse huizen. De stedelijke raad in Utrecht hield toezicht op de handel, op de gasthuizen en ook wel op de kerkelijke financiën. De burgemeesters

zaten in de besturen van de armenhuizen, weeshuizen en ziekenhuizen. Het stadsbestuur hield direct of indirect overal een vinger aan de pols.

Langs de Oudegracht lopen we tot aan de Hamburgerstraat. De Paulusabdij, ten zuiden van de Dom, werd na de Alteratie gerechtsgebouw en herbergt nu het Gemeentearchief. We lopen door de Hamburgerstraat naar de Nieuwegracht. Voornamen huizen trekken onze aandacht. Kijken we richting de Dom, dan zien we ongeveer 100 meter naar het noorden de Pausdam. Een vreemde naam, in een zo protestantse stad als Utrecht. Aan de dam staat Paushuizen: de woning die de kanunniken van het kapittel van Sint Salvator lieten bouwen voor hun illustere proost, de Leuvense professor Adriaan Boeijens, die vervolgens bisschop, kardinaal en in 1522 paus werd gekozen onder de naam Adrianus VI. Zijn pontificaat was kort en hij heeft nooit een stap kunnen zetten in het huis dat voor hem was gebouwd. Paus Joannes Paulus II deed het in 1985 wel.

We staan nu aan het water van de Nieuwegracht. De beide grachten, Oudegracht en Nieuwegracht, lopen parallel. Het is een gekanaliseerde Rijnarm, die oostwaarts Kromme Rijn heet en westwaarts de Vecht. We lopen langs de nummers van de evenzijde naar het zuiden. Links van ons de Herenstraat. De noordwand van de straat herbergde gedurende de negentiende en twintigste eeuw de Fraters van Utrecht. De plek is vanaf de Middeleeuwen voor de



straat, want op de hoek van (Oude) Kamp en Herenstraat heeft in de zeventiende eeuw hun woonhuis gestaan. We wandelen door (Oude) Kamp tot aan de Birgittenstraat. We gaan westwaarts naar de Nieuwegracht. We staan tegenover een ander woonhuis annex oratorium van de Jezuiten in de zeventiende en achttiende eeuw: Nieuwegracht 47. De schuilkerk achter het huis was ook toegankelijk vanuit het Catharijnesteegje.

Dicht bij elkaar hadden de Jezuiten in het midden van de zeventiende eeuw twee staties: Herenstraat en Catharijnesteegje. Na de Vrede van Münster werd de tolerantie naar de roomsen eerst groter. Ongeveer de helft van de bevolking van Utrecht was katholiek gebleven, maar in 1666 had een overval plaats in de nieuwe schuilkerk die ze in 1664 hadden mogen bouwen. Pater Aloysius Ballast werd gevangengenomen. Ook de schuilkerk van het Catharijnesteegje werd leeggehaald. In 1672 vielen Franse troepen de Republiek binnen. De Dom (met middenschip) werd teruggegeven aan de katholieken en weer opnieuw geconsacreerd door kardinaal De Bouillon, waarbij de Franse Jezuiet Jean du Doy, rector van het college van Atrecht, de feestpreek hield. In datzelfde jaar startten de jezuiten een Latijnse school. Op Sacramentsdag 1673 werd er een openbare processie gehouden. Maar in november van dat jaar vertrokken de Fransen. Niet alleen de protestanten maar vooral ook de jansenisten maakten het de katholieken in de daaropvolgende eeuw knap lastig. De beide staties aan de Herenstraat en het Catharijnesteegje herbergden samen soms vijf tot zes Jezuiten. In 1765 stierf de laatste jezuiet aan de Herenstraat en in 1767 werd de statie van Sint Catharina gesloten. Even later werd de Sociëteit opgeheven.

We wandelen langs de Nieuwegracht noordwaarts. De Karmelieten waren in de vijftiende eeuw begonnen met de bouw van de gotische Catharinakerk, waarvan we de toren vanaf de Nieuwegracht kunnen zien. Keizer Karel V wilde in 1529 een dwangburcht bouwen (met de naam Vredeburg), op de plaats waar al eeuwenlang de

Johannieter ridders een gasthuis hadden. Aan hen werd de onvoltooide Catharinakerk gegeven en de ridders bouwden er het Catharina Gasthuis naast. De hospitaalkerk was voltooid in 1560 maar werd bij de Alteratie in 1580 verlaten. De katholieken, nog steeds de meerderheid van de stedelijke bevolking, verdwenen uit beeld en begonnen te kerken in schuilkerken. Vanaf 1636 werd de Catharinakerk voor anderhalve eeuw in gebruik genomen als protestantse kerk. In 1815 werd deze de RK garnizoenskerk. Na de Belgische opstand probeerde de pas ingehuldigde koning Willem II in 1840 de katholieken aan zich te verplichten. Hij garandeerde de vrijheid van vestiging aan de Redemptoristen in Zuid-Limburg, gevestigd te Wittem, een stukje België dat in 1839 aan Nederland toeviel. Hij stond een aantal religieuze gemeenschappen in Noord-Brabant, zoals de Kruisheren bij Cuijk, Karmelieten en Karmelietessen in Boxmeer, Augustinessen in Deursen, Kapucinessen en Franciscanessen te Megen en enige andere gemeenschappen toe dat zij novicen mochten aannemen en zo weer konden opbloeien. Diezelfde Willem II gaf de verwaarloosde Catharinakerk aan de aartspriester. Hij heropende de vastgelopen onderhandelingen met de Paus in Rome over een concordaat. De voortvarendheid van de vorst werd niet erg geapprecieerd door de meerderheid van de Nederlanders (amper 2,5 miljoen). Het volk zong: “Loyola’s nakroost smeedt den keten // Die Neêrlands Koning kluistren zal...” In een pamflet lezen we: ‘dat men door het concordaat de deuren wijd openstelt, om het Jezuïtisme tot in het hart van Nederland te doen nestelen.’ [Vgl., Albers, Herstel der Hiërarchie, I, pp 414 ev.] Maar de herleving van de katholieke kerk was niet te stuiten, daar immers de Grondwet principieel de scheiding van Kerk en Staat bepaald had. In 1841 kocht het kerkbestuur het achter de kerk gelegen huis Hogerhorst, dat in de loop van de negentiende eeuw eerst de aartspriester en later de aartsbisschop huisvestte. In 1853 werd de Catharinakerk metropolitaanse kathedraal. Vanuit dit huis werd de emancipatie gestimuleerd.

Wanneer we nu op de hoek van de Catharijnesteeg (in de negentiende eeuw breder gemaakt) en de Nieuwegracht staan, zien we op de hoek huis Hogerhorst, dat nu Sint Bonifacius Huis heet. De voorgevel verbergt twee middeleeuwse huizen. Het zuidelijke pand, op de hoek, was de commandeurswoning van de Johannieters. Op de begane grond binnen zijn de restanten te zien van een doorgeefluik, waar de Johannieters de armen en behoeftigen van de stad van een maaltijd voorzagen. Nu is het huis de statutaire zetel van de gelijknamige stichting die zich inzet voor de bekostiging van priesteropleidingen. Op Nieuwegracht 61 en 65 is gevestigd de Faculteit Katholieke Theologie. Daar sturen sommige bisdommen en ordes hun priesterkandidaten heen, om te studeren samen met jonge mensen die om uiteenlopende redenen theologie hebben gekozen. Tussen de beide panden is op nr. 63 gevestigd in het voormalige Catharinagasthuis van de Johannieter (nu: Maltezer) ridders, het Museum Catharijne Convent. Door de poort lopen we naar binnen, we kunnen er wat koffie drinken en de vaste collectie bewonderen. Het is een topmuseum voor christelijke kunst en de geschiedenis van het christendom in de Lage Landen. Daar zou onze tocht eigenlijk beëindigd kunnen worden. Er is zoveel schoons te zien en het museum kan ons zoveel vertellen over Reformatie en Contra-Reformatie.

Wanneer we toch nog zin hebben, dan wandelen we langs de Nieuwegracht verder naar het Ledig Erf. Daar lopen we de Rubenslaan in, en slaan de hoek om naar de Abstederdijk. We wandelen oostwaarts tot we de koepel zien van de Sint Aloysiuskerk, aan de Adriaen van Ostadelaan. De jezuiten verzorgden die parochie gedurende de twintigste eeuw.

*Eduard Kimman SJ*

Bron: *Jezuïeten*, nr. 42, zomer 2015.

## KERST 2015

*Chaos in de wereld.*

*Zien en bewogen worden*

*tot solidariteit en rechtvaardigheid.*

*Door jou en mij, voor vluchteling en asielzoeker,*

*voor iedereen.*

*De redactie van Inko wenst u deze vrede toe*

*voor Kerstmis en daarna.*

*Een Kind bracht, brengt vrede en geeft ons*

*de mogelijkheid om deze vrede*

*voor iedereen dichterbij te brengen*



## INHOUD

Van de redactietafel		02
Zalig Kerstfeest, Gelukkig Nieuwjaar	Algemeen Overste	03
Overweging bij de Constituties	Alfons Kroese	05
Kerstmis 2015	Provinciaal Overste	07
70 jaar bevrijding: St.-Ludgeruskweekschool	Willibrordo van der Krogt	08
Synchroniciteit en serendipiteit in Groningen ....al 35 jaar lang	Paul Steverink	21
Jozef op Kerstmis	Theobaldus Geraets	26
Ben Hagemans, platina kloosterjubiläum	Petra de Landmeter	28
Boodschap voor de fraters	Leonard Oloo	38
De pen doorgeven	Ivonne Slinkers	40
Vliegende fraters	Jeroen Kingmans	43
70 jaar bevrijding: Herinneringen	Paul Steverink	46
PCI nodigt gasten	Ria Ypma	52
Jezuitenwandeling door Utrecht	Eduard Kimman SJ	54
Kerst 2015	Redactie	59
Inhoud / Colofon		60

## INKO

onder redactie van: Johan Brummelhuis, Leo Ruitenbergh, Frits Stevens,  
Paul Steverink, Wim Versteeg

met medewerking van: Angelico Fennis (omslag)  
Hilarius de Booi (illustraties)  
Petra de Landmeter (interviews)

secretariaat: Johan Brummelhuis  
Schorteldoeksesteeg 1, 3732 HS De Bilt  
tel.: 030 - 69 76 237  
email: j.brummelhuis@fratersvanutrecht.nl